

ECONOMISCH- ISCHE BERICHTEN

ERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

12 DECEMBER 1951

No 1804

COMMISSIE

Ch. Glasz; H. ...
F. de Vries; C. van ... (Paris)

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

J. E. Mértens; R. Miry; J. van Tichelen;
R. Vandéputte; F. Versichelen.

INHOUD

	Blz.
De Werkloosheidswet door Prof. Mr B. C. Slotemaker	912
Het kernprobleem van het rechtsherstel nopens effecten (II) door Prof. Mr A. van Oven	914
De ontwikkeling van de Nederlandse kunststoffenindustrie (II) door Drs H. F. J. Freutel	917
Actieve of starre beleggingspolitiek? door Dr F. Westerwoudt	919
Aantekening:	
Een „waardevaste” emissie door Drs J. v. d. Meulen	921
Geld- en kapitaalmarkt	922
Statistieken:	
Bankstaten	923
Interim-prijnsindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	923
Emissies in 1951	923

Dezer dagen

niet klagen. Het Nederlandse saldo in de Europese Betalingsunie was ook over November weer actief, nu met f 195 miljoen. De valutavoorraad is dit jaar nog niet zo hoog geweest. De Minister van Economische Zaken wil echter voorshands niet spreken van „een boom zoo volgeladen”.

Daarbij zal hij waarschijnlijk instemming verwerven van diegenen, voor wie de omzetting van duurzame consumptiegoederen van beslissend belang zijn. Men krijgt de indruk, dat zij bij de Sint-Nicolaasomzettingen, en de weken daarvoor, meer hebben gemist dan „één, twee pruimpjes”.

Een vergelijkbare reeks cijfers komt uit de Verenigde Staten. De geweldige inflationistische druk, die voor het tweede halfjaar was voorspeld, is uitgebleven. Wel is het totale personele inkomen in September weer hoger geweest dan ooit tevoren — op een jaargemiddelde van \$ 275 milliard —, doch de omzetsituatie in verscheidene bedrijfstakken ligt zó, dat „witte markten” zijn ontstaan. Markten, waar langs legitieme weg tot stand gekomen prijzen liggen onder de officiële maximumprijzen.

Veeleer echter dan, zoals eertijds Cornelis, radeloos „de stukken te versteken”, heeft de prijsbeheerser DiSalle verklaard, dat de officiële prijsbinding noodzakelijk blijft. De inflationistische overdruk wordt thans voor het voorjaar voorspeld.

„Wij zaten laatst bij Saartje”, dat denken sommigen wellicht van de besprekingen te Straatsburg, de nieuwe alma mater der parlementen. Doch thans is een besluit uit de stembus gekomen: een politiek gezagsorgaan voor Europa wordt de Regeringen als concept voorgelegd. De voorzitter, de heer Spaak, heeft intussen bedankt; hem deed de sfeer blijkbaar te veel aan Van Alphen denken: „en dronken chocolade”.

„Van wijn één druppel” — het is een geweldige overgang naar Boutens — doch geweldig is ook het probleem, waarvoor Oost en West zich nogmaals formeel hebben verenigd, de ontwapening. Moge het met dit ene kleine besluit zo gaan als met de druppel wijn, die de dichter zag en die alle wateren doortrok.

Nog is het niet te laat, ook in Korea, waar de dagen, gesteld voor de verwezenlijking van een volledige overeenkomst van wapenstilstand, vervliegen. Het jaar wordt oud; doch veel moet nog geschieden.

„Wat verschijne, wat verdwijne, hangt niet aan een los geval”. Het zal zeker ook voor de Franse politiek gelden, die voor de niet-geschoolde toeschouwer een warnet van interdependenties lijkt. De paradoxale situatie doet zich thans voor, dat het Franse kabinet het bestaan in de schaal heeft moeten leggen bij de verdediging van de meest spectaculaire Franse geste in de internationale politiek na 1945: het plan-Schuman.

„Zal 't al zinken en vergaan”; in de uiterst fijne weegschaal der spanningen ging de wijzer heen en weer. Het herenigd Duitsland rijst en daalt bij de voorlopige aanvaarding en afwijzingen van de voorwaarden, die men thans ook direct in de Vergadering der Verenigde Naties kan horen. Heeft de scherpe waarnemer Churchill gelijk, als hij afleest, dat de spanning is afgehomen?

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing

van ondernemingspensioen- en
spaarfondsen aan de (komende)
nieuwe wettelijke bepalingen ●

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

EFFECTEN

Alles wat met fondsen verband
houdt - en dat is tegenwoordig niet
gering - kunt U rustig aan
ons overlaten.

★
*Wij waarborgen een nauwgezette
behandling der belangen van elke cliënt
individueel.*

AMSTERDAMSCH E BANK INCASSO-BANK

Vestigingen alom in den lande.

- Diversen -

Peugeot 203, Juni 1950, ge-
heel in staat van nieuw. Prijs
f 4850.- Ruysdaelstraat 3,
Leeuwarden, Tel. 8677.

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

Opdrachten voor adver-
tenties inzenden aan
Advert.-admin. „E.-S.B.”,
postbus 42 — Schiedam

ADVERTEER IN DE
E.-S.B.

R. ME

's-Gravenhage, Vlaardingen,
Assurantie)

BERICHT

In „E.-S.B.” van 7 Nov. j.l. werd bijgesloten een formulier G 69 van de Postcheque- en Girodienst, door middel waarvan onze donateurs, leden en abonneés ons kunnen machtigen tot het jaarlijks automatisch van hun Nederlandse postrekening doen afschrijven der aan het N.E.I. verschuldigde bedragen. Gaarne doen wij bij dezen nogmaals een beroep op uw medewerking, aangezien automatische afschrijving voor u en voor ons een belangrijke vereenvoudiging betekent. Eventueel verloren gegane formulieren kunnen door ons worden vervangen.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Maandstaat op 30 November 1951

Kas, Kassiers en Dag- geldeningen f.	34.997.792.32	Kapitaal f.	45.000.000.-
Nederlands Schatkistpapier	480.400.000.-	Reserve	16.000.000.-
Ander Overheidspapier	46.787.900.-	Bouwreserve	1.000.000.-
Wissels	400.877.54	Deposito's op Termijn	160.051.830.53
Bankiers in Binnen- en Buitenland	18.790.516.30	Crediteuren	566.247.233.02
Effecten en Syndicaten	3.047.486.86	Geaccepteerde Wissels	12.000.000.-
Prolongatiën en Voor- schotten tegen Effecten	15.103.235.34	Door Derden Geaccepteerd	1.581.686.92
Debiteuren	212.451.909.64	Kassiers en Genomen Daggeldeningen	11.128.717.84
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	11.631.530.48	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen	14.101.780.17
Gebouwen	3.500.000.-	Reserve voor Verleende Pensioenen	685.421.71
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen	685.421.71		
	<u>f. 827.796.670.19</u>		<u>f. 827.796.670.19</u>

DE ARTIKELLEN VAN DEZE WEEK

Prof. Mr B. C. SLOTEMAKER, De Werkloosheidswet.

De Werkloosheidswet, waarvan de invoering op 1 Juli a.s. is vastgesteld, behoeft herziening. Principieel behoeft zij herziening, omdat de gedachte van een zelfstandige wachtgeldvoorziening — wij hebben nu in feite te maken met een wettelijke wachtgeldverzekering, die zich nauwelijks typisch meer onderscheid van een gewone algemene werkloosheidsverzekering — gedenatureerd is. En omdat door de opmerkelijke creatie van zgn. „verplichte vakbedrijfsverenigingen”, als monopolistische uitvoeringsorganen per bedrijfstak, het „zelfdoen door bedrijfsgenoten” geen zelfdoen meer is. Practisch behoeft zij herziening, omdat reeds is gebleken, dat de wet nauwelijks uitvoerbaar is voor bedrijfstakken als het havenbedrijf, de bouwvakken, de landbouw, de visserij e.d. Tegelijk kan dan worden nagegaan, of de kosten de baat dekken en of de menselijke mogelijkheden in verband met de hoogte der uitkeringen niet zijn overschat. Inmiddels zou met premieheffing kunnen worden begonnen. Dat is meer gebeurd, bijv. bij bedrijfspensioenfondsen. Het is beter ten halve te keren dan ten hele te dwalen. Mede opdat de „meest ethische vorm” van werkloosheidsvoorziening, het wachtgeld, in ere worde hersteld.

Prof. Mr A. VAN OVEN, Het kernprobleem van het rechtsherstel, nopens effecten (II).

Het aantal effecten, waaromtrent via de effectenregistratie een geschil aanhangig is gemaakt, bedraagt verscheidene honderdduizenden. T.a.v. al deze effecten zal, voor zover aan toonder luidende en ter beurze verkregen (d.i. de grote meerderheid) — naar te verwachten is — minstens éénmaal de zgn. „gehoudenheids”-kwesitie worden uitgevochten (zulks hetzij in de eigendomsprocedure, hetzij n.a.v. een regres- of schadevergoedingsactie), en t.a.v. vele zelfs meer dan eenmaal (medeplichtigen). Er is dus alle reden om aan te nemen, dat nog een lange weg door het drijfzand der casuïstiek — met standaardbeslissingen zal men nl. op dit terrein weinig kunnen uitrichten — moet worden afgelegd, voordat de voltooiing van het rechtsherstel nopens effecten een feit zal zijn. De bewering, dat het effectenrechtsherstel zou zijn „vastgelopen”, is stellig onjuist. Immers, de herstelrechtspraak functionneert gestadig voort, en zulks in een tempo, dat — vergeleken met de gewone rechtspraak — zeker niet langzaam mag worden genoemd. De hoeveelheid te verzetten werk mag evenwel niet worden onderschat; de herstelrechtspraak nopens effecten zal voor het volbrengen van haar taak — als niet d.m.v. wetswijziging een ingrijpende verandering in de situatie wordt gebracht — nog vele jaren nodig hebben, zeker meer dan een decennium.

Drs H. F. J. FREUTEL, De ontwikkeling van de Nederlandse kunststoffenindustrie (II).

In dit tweede artikel over de ontwikkeling van de Nederlandse kunststoffenindustrie wordt allereerst de ontwikkeling van de kunststofverwerking in Nederland ter sprake gebracht. Vervolgens wordt aandacht geschonken aan de research en de industriële samenwerking. Wat dit betreft is de situatie in Nederland in verschillende opzichten heel wat ongunstiger dan in de Verenigde Staten, Duitsland en Engeland. Wil men in Nederland op kunststoffengebied desondanks zo veel mogelijk bereiken, dan is een relatief grote activiteit noodzakelijk. Zo veel mogelijk doeltreffende research en snelle verbreiding van technische kennis betreffende nieuwe ontwikkelingen (veelal uit het buitenland afkomstig!) is in dit verband van groot belang. Voor het

realiseren van allerlei projecten op gezonde basis schijnt tevens een belangrijke mate van onderling contact tussen de belanghebbende industrieën essentieel. Tenslotte gaat schr. nog na in welke mate de zich ontwikkelende kunststoffensector één bijdrage levert tot de nagestreefde verdere industrialisatie in Nederland.

Dr F. WESTERWOUDT, Actieve of starre beleggingspolitiek?

Schr. betoogt in dit artikel, dat er in deze dynamische tijden niet langer sprake kan zijn van een probleem, of een actieve dan wel een starre beleggingspolitiek moet worden gevolgd. Beleggingsbeheer — wil dit bewust en verantwoord heten — behoort actief te zijn. Dit hebben geen grauwe theorieën, maar de nuchtere feiten voldoende uitgewezen.

— SOMMAIRE —

PROF. Mr B. C. SLOTEMAKER, La loi sur le chômage.

La loi sur le chômage qui entrera en vigueur le 1er juillet prochain devra être révisée. Car en principe l'idée de l'autonomie de l'allocation de chômage temporaire a été dénaturée. En outre en pratique il a déjà paru que cette loi est à peine exécutable dans les entreprises portuaires, agricoles et dans celles de construction et de pêche. Il faut mieux se raviser que de se ruiner. D'autant plus qu'il est préférable de rétablir le „wachtgeld” qui constitue la forme la plus éthique des allocations de chômage.

PROF. Mr A. VAN OVEN, Le problème crucial de la réparation en faveur des actions (II)

Il faudra encore des années, assurément plus que dix ans avant que la réparation en faveur des actions soit achevée. L'affirmation que la réparation en question se trouverait obstruée est certainement inexacte. En effet, la procédure de la réparation continue toujours et son rythme, comparé à celui de la procédure judiciaire, n'est certainement pas lent.

Drs H. F. J. FREUTEL, Le développement de l'industrie de matières synthétiques aux Pays-Bas (II).

Dans le second article on traite d'abord de l'extension de l'emploi des matières synthétiques aux Pays-Bas. On commente ensuite les recherches scientifiques ainsi que la collaboration industrielle. Enfin l'auteur examine dans quelle mesure le secteur des matières synthétiques favorise l'industrialisation aux Pays-Bas.

Dr F. WESTERWOUDT, Une politique d'investissement active ou statique?

L'auteur expose dans cet article qu'il ne peut plus être question, dans les temps dynamiques actuels, du problème s'il faut suivre une politique d'investissement active ou statique. La gestion en matière d'investissement doit être active pour avoir droit à la prétention d'être consciencieuse et justifiée. Ceci n'a pas été prouvé par des théories sèches mais au contraire par les faits mêmes.

De Werkloosheidswet

In zijn boekje „Sociale Zekerheid” herinnert Mr Dr A. A. van Rhijn aan de aardige anecdote van Ernest Bevin, die met Churchill aan de kade van een Engelse haven afscheid nam van de soldaten, die naar Normandië overstaken om de laatste beslissende slag te leveren. Bevin werd herkend en hem werd toegeroepen: „Ernie, wij doen dit voor Engeland, maar kun jij ons beloven, dat dit Engeland ons nooit meer werkloos zal laten rondlopen als de oorlog voorbij is?” Bevin beloofde het.

Inderdaad werd in Engeland de „social security” het wachtwoord van de na-oorlogse dagen. Had trouwens ook Roosevelt in zijn bekende „four freedoms” niet „freedom from want” beloofd? En vormde een werkloosheidsverzekering niet het sluitstuk van het streven naar „full employment”? Bovendien was reeds in 1925 in een studie van het Internationaal Arbeidsbureau verklaard, dat de werkloosheidsverzekering was „une nécessité d'ordre public”. Het was dus begrijpelijk, dat de Nederlandse Regering in ballingschap zich zette tot de opstelling van een „Buitengewoon Besluit werkloosheidsverzekering” (no E 72). Het verscheen op 8 September 1944.

De tekst van dit besluit werd clandestien naar Holland gebracht. Het werd niet gunstig ontvangen. Nog in oorlogstijd werd door voormannen uit werkgevers- en arbeiderskring een nota opgesteld om van bezwaren te doen blijken. Wat toch was het geval? Het Londense besluit wilde staatsuitvoering en een uitkering van 70 pCt van het loon. Hier te lande waren de gedachten in een andere richting gegaan. Men wilde aanstonds een overbruggingsuitkering van $87\frac{1}{2}$ pCt van het loon totdat een definitieve wettelijke regeling zou volgen. En verder wenste men uitvoering van de verzekering door *bedrijfsorganen* en niet door de Staat. Hierbij werd vooral gedacht aan een uitbouw van wachtgeldregelingen. Het resultaat was, dat Besluit E 72 nimmer werd ingevoerd.

Wachtgeldregelingen genoten van oudsher hier te lande een zekere sympathie. Niet ten onrechte noemde Minister Aalberse in de jaren twintig de wachtgeldregeling een der „meest ethische” vormen van werklozenzorg. Bij wachtgeld wordt het dienstverband immers behouden; het dient om perioden van tijdelijke slaptes te overbruggen; de ondernemer brengt daarvoor zijn offer, doch ook de Overheid (Rijk en gemeenten). De arbeider wordt niet gevoegd bij het leger van werklozen. Hij blijft in dienst. Gedacht werd hierbij vooral aan de bekende gesubsidieerde wachtgeldregelingen per onderneming — die ook thans nog de eerste schok opvangen — en verder aan wachtgeldfondsen, werkende voor bepaalde groepen van ondernemingen of voor enkele bedrijfstakken (grafisch bedrijf, sigarenindustrie, textielindustrie, havenreserve, risico-fondsen bouwbedrijf enz.).

Aantekening verdient, dat de Duitsers zich tegen dergelijke wachtgeldregelingen fel keerden, omdat het wachtgeld de „Arbeitseinsatz” belemmerde en de arbeider aan de onderneming liet „kleben”. Niettemin bleven ook in oorlogstijd wachtgeldregelingen bestaan en aan velen werd daardoor een gedwongen gang naar Duitsland bespaard. Mr Morren heeft daaraan als hoofd van de afdeling wachtgeldregelingen van het Departement van Sociale Zaken trouw medegewerkt.

De na-oorlogse sympathie voor wachtgeldregelingen en wachtgeldfondsen, gevoegd bij het streven om de uitvoering van de sociale verzekering in handen te leggen van bedrijfsgenoten zelf, maakt verklaarbaar, dat een nieuwe opzet van de werkloosheidsverzekering werd verlangd, waarin aan het wachtgeld een ruime en zelfstandige plaats zou worden toegekend.

Het kan niet worden ontkend, dat van deze oorspronkelijke opzet in de nieuwe werkloosheidswet weinig terecht is gekomen. Niet zonder enige inspanning moet men speuren naar het verschil tussen de wachtgeld- en werkloosheidsverzekering. Zeker, de verschillen zijn er, doch zij zijn weinig evident. Er is verschil in financiering, premie en wijze van premievaststelling en voorts wordt de wachtgelder beschouwd als een arbeidsreservist voor de bedrijfstak, terwijl de gewone werkloze geacht wordt tot de algemene arbeidsreserve te behoren. Doch in feite maakt het weinig uit of men wachtgeld- dan wel werkloosheidsuitkering krijgt. De uitkering is in beide gevallen 80, 70 of 60 pCt van het loon (voor kostwinners, kostgangers of anderen), terwijl de uitkeringsduur 21 weken is, waarvan eventueel 8 weken wachtgeld. Hoogstens kunnen wachtgeldfondsen méér geven. Het criterium voor wachtgeld, nl. dat de betrokkene in de periode voorafgaande aan het intreden van zijn werkloosheid tenminste 156 dagen in een bepaalde bedrijfstak al dan niet onafgebroken moet hebben gewerkt, is trouwens vrij grof. Terecht lezen wij dan ook in het commentaar van Mr Morren op de wet, dat de tegenstelling wachtgeldverzekering gebaseerd op de bedrijfstakreserve enerzijds en een algemene werkloosheidsverzekering gebaseerd op een algemene arbeidsreserve anderzijds in de werkloosheidswet „iets gekunstelds” heeft gekregen.

De vervaging van de grenzen tussen de wachtgeld- en werkloosheidsverzekering heeft nog tijdens de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer aanleiding gegeven tot een initiatief van werkgevers- en arbeiderszijde om de oorspronkelijke bedoelingen te herstellen. Een denkbeeld — waaraan weinig aandacht is geschonken — werd aan de hand gedaan om te volstaan met één algemene werkloosheidsverzekering. Daarnevens zou dan de mogelijkheid geopend moeten worden om van deze verzekering dispensatie te verkrijgen (contracting-out), nl. voor die groepen van ondernemingen of bedrijfstakken, waar men het eens was geworden over een eigen zelfstandige wachtgeldregeling, los van de wet, eventueel met overheids-subsidie.

Meer ruimte zou dan worden gelaten voor bijzondere regelingen, aangepast aan het karakter van de bedrijfstak. Ook zou het risico in eerste instantie ondernemingswijze gedragen kunnen worden (afdelingskassen). De controle zou daardoor worden vergemakkelijkt. Eigen maatstaven inzake wachttijd en uitkering zouden kunnen worden gesteld.

Regering en Parlement hadden echter haast. Aan een omwerking van het wetsontwerp werd niet meer gedacht. Zo is van dit plan niets terecht gekomen. Zodat wij nu in feite te maken hebben met een wettelijke wachtgeldverzekering, die zich nauwelijks typisch meer onderscheidt van een gewone algemene werkloosheidsverzekering. Men kan dit slechts betreuren.

Ook in ander opzicht rijst de vraag, of de haastige spoed niet euvel gevolg heeft gehad. Men denke aan de opmerkelijke creatie van zgn. „verplichte vakbedrijfsverenigingen”, als monopolistische uitvoeringsorganen per bedrijfstak. Door de juridisch secretaris van de Coöperatieve Vereniging Centraal Beheer te Amsterdam, Mr W. J. Keuskamp, is in het „Sociaal Maandblad” van 15 November jl. de vraag gesteld, of men hier nog wel van een „zelfdoen door bedrijfsgenoten” mag spreken. Men heeft hier immers te maken met bedrijfsorganen met verplicht lidmaatschap. Iedereen in de bedrijfstak moet verplicht meedoen, maar met kwaadwillige honden is het nu eenmaal slecht hazen vangen. Voor een gevoelige materie als de

werkloosheidsverzekering — men denke bijv. aan de contrôle — is dit niet zonder bedenking.

Het bedrijfsleven is nu door de Minister ingedeeld in een aantal „moten”, daarbij voorgelicht door een commissie uit de Stichting van den Arbeid, die in de wandeling wel de vivisectie-commissie is genoemd. Voor elk dezer „moten” zal een verplichte vakbedrijfsvereniging werken, plus een algemene bedrijfsvereniging als vergaarbak voor het restant. Men mag zich afvragen, of men hier nu nog te maken heeft met zelfstandige organen van het bedrijfsleven, uit eigen initiatief en uit eigen kracht geboren, met de bedoeling ten dienste te staan van een bekende en vertrouwde groep. De vraag stellen is haar beantwoorden. Door het verplichte lidmaatschap is het zgn. „zelfdoen” o.i. overtrokken. Keuskamp spreekt van een „sterk verdunde vorm van zelfdoen”. De introductie van het verplichte lidmaatschap draagt inderdaad het stempel van een „Zwangemeinschaft”, waarbinnen de bedrijfsaanhorigheid nu kunstmatig moet worden gehandhaafd. Heeft men nu niet de duivel met Beëlzebub uitgedreven? Is men niet van het ene monopolie in het andere terechtgekomen? Is daarmee de aardigheid van het „zelfdoen” er niet af? Keuskamp meent, dat het nog wel mee zal vallen. Doch veel vrijheid van handelen hebben de verplichte vakbedrijfsverenigingen niet. Dat de besturen paritair zullen zijn, is een schrale troost. De wet is er toch niet voor om een aantal functionarissen uit werkgevers- en arbeiderskring aan een bestuurslidmaatschap te helpen? De heren hebben het waarlijk druk genoeg.

Het resultaat is nu, dat de aanvankelijke sympathie voor wachtgeldregelingen en de sedert jaren gegroeide sympathie voor bedrijfsverenigingen ons gebracht hebben een werkloosheidswet, waarin beiden slechts „in verdunde vorm” zijn terug te vinden. Om in voetbaltermen te spreken, wij kunnen ons moeilijk onttrekken aan de indruk, dat de bal ongemerkt over de lijn is gerold en dat de „referee” vergeten is tijdig „out” te fluiten. Of zou er meer aanleiding zijn voor een strafschoep?

De Regering heeft de invoering van de Werkloosheidswet op 1 Juli a.s. vastgesteld. Dit mag ons echter niet weerhouden op het bovenstaande de aandacht te vestigen. Temeer omdat de uitvoeringsapparatuur van de Werkloosheidswet als prototype wordt beschouwd voor de uitvoering van andere sociale verzekeringswetten, zoals de Ziektewet en Kinderbijslagwet, waarvoor reeds wetsontwerpen zijn ingediend. Voorkomen moet worden, dat men voor jaren aan een systeem gebonden zal zijn, dat, hoe goed in oorsprong bedoeld, op de duur weinig bevrediging zal schenken.

Ook in ander opzicht zal men er niet aan ontkomen een herziening van de Werkloosheidswet in overweging te nemen. De wet beschouwt nl. ook normale onderbrekingen van werkgelegenheid, bijv. ten gevolge van seizoeninvloeden, als werkloosheid. Daardoor zal, vrezend wij, werkloosheid kunstmatig worden gekweekt. Het is reeds gebleken, dat de wet nauwelijks uitvoerbaar is voor bedrijfstakken als het havenbedrijf, de bouwvakken, de landbouw, de visserij e.d.

Blijft dan nog de vraag over de hoogte der uitkeringen, nl. 80 pCt, 70 pCt en 60 pCt van het loon resp. voor kostwinners, kostgangers en anderen. Heeft men zich bij het vaststellen van dergelijke in het buitenland ongekend hoge uitkeringen destijds niet te zeer laten leiden door de optimistische verwachtingen van kort na de bevrijding? Het betreft hier een afspraak destijds gemaakt in de Stichting van den Arbeid. Het is uiteraard moeilijk daarop terug te komen. Toch menen wij, dat de voorzitter van de Katholieke Werkgeversvereniging onlangs niet ten onrechte de vraag stelde, of het hier niet een punt betrof,

dat nader onderzoek behoefde, omdat het beter was ten halve te keren dan ten hele te dwalen.

Dit punt houdt ook verband met de kosten. De wet zal ca f 210 mln per jaar van het bedrijfsleven vergen (d.i. gemiddeld 4,2 pCt van het loon). De meerderheid van de Sociaal-Economische Raad wenst een compensatie voor de arbeiderspremie (d.i. de helft van de totale premie, dus gemiddeld 2,1 pCt van het loon). Daarbij komt dan nog ca f 70 mln voor rekening van het Rijk. Deze laatste gelden worden momenteel reeds goeddeels besteed voor de huidige werklozen (zoals overbruggingsuitkering en sociale bijstand). Daarnaast zal het Rijk echter nog voor zijn rekening moeten blijven nemen de kosten voor het tewerkstellen van de zgn. D.U.W.-werkers, terwijl voorts ook van rijkswege gezorgd zal moeten worden voor de zgn. nog-niet-rechthebbenden en de zgn. „uitgetrokkenen” uit de verzekering. Welk werkloosheidsrisico wordt nu gedekt door genoemde f 280 mln? Dit is een dubieus punt. De schattingen variëren sterk. Meer klaarheid is gewenst.

Zo zijn er meer vragen. Een model wachtgeldreglement, reeds ontworpen, bleek de toets der critiek niet te kunnen doorstaan. Het bestuur van het algemeen werkloosheidsfonds zal nog een reglement voor de werkloosheidsverzekering moeten vaststellen, dat door de Minister moet worden goedgekeurd. Hetzelfde geldt voor de vaststelling van algemene regelen inzake de dagloonberekening.

Onze conclusie ligt voor de hand. De Werkloosheidswet behoeft herziening. Principieel, omdat de gedachte van een zelfstandige wachtgeldvoorziening gedenatureerd is. En omdat het „zelfdoen” geen zelfdoen meer is, maar tot een monopolie is overtrokken. Practisch, omdat sedert gebleken gebreken voorziening behoeven, o.a. ten aanzien van bepaalde bedrijfstakken. Tegelijk kan dan worden nagegaan, of de kosten de baat dekken en of de menselijke mogelijkheden in verband met de hoogte der uitkeringen niet zijn overschat. Inmiddels zou met premieheffing kunnen worden begonnen. Dat is meer gebeurd, bijv. bij bedrijfspensioenfondsen. Inderdaad is het beter ten halve te keren dan ten hele te dwalen. Mede opdat de „meest ethische vorm” van werkloosheidsvoorziening, het wachtgeld, in ere worde hersteld.

Het kernprobleem van het rechtsherstel nopens effecten

II¹⁾

Het begrip „rechtstreekse verkrijging” in de beurshandel.

Wij gaan thans een onderzoek instellen naar de vraag, in hoeverre toepassing van de gehoudenheidsregel van art. 53 lid 5 Besluit herstel rechtsverkeer in aanmerking komt met betrekking tot degenen, die rechtstreeks verkregen van een roofinstelling of handlanger, of die bij een zodanige rechtstreekse verkrijging bemiddeling verleenden. Het verdient dan allereerst aanbeveling, wat meer klaarheid te brengen ten opzichte van het begrip „rechtstreekse verkrijging”. Aangezien het gaat om verkrijgingen *ter beurze*, spelen de bijzonderheden van de beurshandel bij het vaststellen van de betekenis van dat begrip een belangrijke rol. Het is nl., wanneer men deze bijzonderheden niet kent, niet altijd gemakkelijk uit te maken, of men al dan niet met een rechtstreekse verkrijging *ter beurze* te doen heeft.

Het is wel eens betoogd, dat de wetgever met de in art. 53 herhaaldelijk gebruikte term „verkrijging” op het oog gehad heeft de *koop*. Het zou dan dus voor de beoordeling van de goede trouw slechts aankomen op het tijdstip, waarop de transactie tot stand kwam, terwijl de *levering* van het stuk, welke gewoonlijk enige dagen later plaatsvindt, daarbij geen rol zou spelen. Het behoeft m.i. geen verwondering te wekken, dat deze argumentatie in de rechtspraak geen weerklank heeft gevonden²⁾. Naar algemeen juridisch spraakgebruik is juist de *levering* de verkrijging, of is althans de verkrijging eerst met de levering voltooid. Er is geen enkele reden om aan te nemen, dat in art. 53 met verkrijging iets anders zou zijn bedoeld. In beginsel — en de meergemelde bepaling omtrent gehoudenheid nu even buiten beschouwing gelaten — komt het er dus op aan, of de kopende commissionair te goeder trouw was op het tijdstip der levering. En nu is het wel waar, dat de beantwoording dezer vraag in vele gevallen afhankelijk zal zijn van het al dan niet bestaan van goede trouw op het moment der transactie. Zulks behoeft echter niet te allen tijde het geval te zijn. Men verliese niet uit het oog, dat de koop van een effect *ter beurze* een *genus-koop* is. De specificatie van het gekochte valt gewoonlijk samen met het tijdstip der levering. De mogelijkheid bestaat dus, dat de commissionair, die te goeder trouw *kocht*, eerst daarna argwaan omtrent de herkomst van het stuk kreeg of behoorde te krijgen.

Thans de hiermede samenhangende vraag, wat te verstaan is onder *rechtstreekse* verkrijging. Het komt veelvuldig voor, dat de levering van een *ter beurze* gekocht stuk niet geschiedt door degeen, die bij de aankooptransactie als tegenpartij van de kopende commissionair optrad, doch *door een ander lid* van de Vereeniging voor den Effectenhandel. Men zegt dan, dat de bedoelde tegenpartij „het adres van een medelid verleent”, of ook wel, dat hij „overwijzing” doet op een medelid. De kopende commissionair verkrijgt dan dus (q.q.) de eigendom niet van zijn tegenpartij, doch van het medelid: hij verkrijgt *rechtstreeks* van het medelid.

Voorts komt het voor, dat de effectenhandelaar, die een aankooporder van een cliënt heeft gekregen, niet zelf koopt, doch de order doet uitvoeren door een collega, een *onder-lasthebber* dus. Vooral voor buiten Amsterdam gevestigde effectenfirma's en bankiers is dit de gebruikelijke figuur. Ook de verkopende commissionair kan een (onder-)

lasthebber inschakelen. Het is duidelijk, dat al deze lastgevingsverhoudingen geen afbreuk kunnen doen aan het rechtstreekse karakter der verkrijging: niet de lasthebber verkrijgt, doch de lastgever. De verkrijging komt dus rechtstreeks tot stand (de mogelijkheid van adresverlening nu even buiten beschouwing gelaten) tussen degenen, die aan de beide uiteinden van de keten staan.

Gecompliceerder wordt de situatie, wanneer een *hoekman* als tussenpersoon optreedt. De hoekman krijgt enerzijds verkooporders van medeleden, die willen verkopen, anderzijds aankooporders van medeleden, die willen kopen. Is hij lasthebber — zowel van de kopende als van de verkopende commissionair — of is hij zelfstandig tussenpersoon, die voor eigen rekening koopt en verkoopt? Is dit laatste het geval, dan verkrijgt de koper van de hoekman (tenminste als deze ook zelf *levert*) en dus niet van degeen, die de hoekman zijn verkooporder opgaf. Het is duidelijk, dat deze vraag groot praktisch belang heeft, vooral ook in verband met de toerekening van gemis aan goede trouw bij lasthebbers — en dus ook bij onderlasthebbers — aan de opdrachtgever. Is de hoekman, die een rechtstreeks van een roofinstelling afkomstig stuk levert, lasthebber, dan viteit dit de verkrijging van de koper, is hij tegenpartij, dan behoeft zulks niet het geval te zijn.

De rechtspositie van de hoekman is moeilijk vast te stellen. Hij schijnt een grensgeval te zijn, dat men zowel onder de éne als onder de andere juridische constructie zou kunnen classificeren. De *ter beurze* gebruikelijke terminologie („*courtage*”, „*kooporders*”) wijst er op — aldus de Afdeling Effectenregistratie in haar hierna te bespreken beslissing inzake Frankenhuis/Kleyn —, dat hij oorspronkelijk als lasthebber van zijn medeleden optrad. Daar staat echter tegenover, dat hij bij de uitvoering van de „*orders*” koersrisico loopt. Deze factor heeft voor het genoemde college de doorslag gegeven: het beschouwt hem als de wederpartij van de kopende commissionair, als de verkoper dus. Dit impliceert echter allerminst, dat het laatste woord hierover zou zijn gesproken. Voor zover mij bekend, heeft de Afdeling Rechtspraak zich tot dusverre niet uitdrukkelijk omtrent dit punt uitgelaten.

Verskillende wijzen van verkrijging ter beurze.

Uit het voorgaande blijkt reeds, dat de verkrijging *ter beurze* rechtstreeks van een roofinstelling, met name van Liro (waarmede — zoals wij gezien hebben — voor de beoordeling van de goede trouw de verkrijging rechtstreeks van een handlanger in het algemeen gelijk zal staan) op verschillende wijzen kon plaatsvinden. In de eerste plaats bestond de mogelijkheid, dat door Liro zelve een aanbod tot verkoop werd gedaan in een *zgn. „open hoek”*³⁾, en dat de kopende commissionair daarop inging. In even grote mate rechtstreeks is de verkrijging, die op de tegenovergestelde wijze in haar werk gaat: de kopende commissionair doet een aanbod tot koop in een open hoek en naar aanleiding daarvan wordt hem — om van de beursterminologie gebruik te maken — door Liro een stuk „aangelapt”. In de meeste gevallen — vooral tijdens de latere bezettingsjaren, toen Liro in verband met een verandering van tactiek bij voorkeur niet meer rechtstreeks *ter beurze* opereerde — kwam echter de verkrijging rechtstreeks van Liro op geheel andere wijze tot stand: de kopende commissionair gaf zijn order op aan een hoekman, doch ten gevolge van

¹⁾ Het eerste deel van dit artikel werd gepubliceerd in „E.-S.B.” van 5 December 1951.

²⁾ Zie bijv. de hierna in de tekst te bespreken beslissing inzake Frankenhuis/Kleyn.

³⁾ In een open hoek vindt de handel rechtstreeks plaats tussen kopende en verkopende commissionair, dus niet door tussenkomst van een hoekman, zoals in een gesloten hoek het geval is.

diens „overwijzing” op Liro vond levering plaats door deze laatste instelling. Aangezien — zoals wij gezien hebben — het begrip „verkrijging” niet slaat op de *koop*, doch op de *levering*, werd ook in dit geval rechtstreeks van Liro verkregen. Tenslotte bestaat de mogelijkheid, dat de kopende commissionair en degeen, die in opdracht van Liro als verkoper optrad, één en de zelfde persoon waren (zgn. „in elkaar gesloten posten”).

De gang van zaken, die zojuist als de meest gebruikelijke werd gekenschetst, het geval dus, dat de hoekman het adres van Liro verleent, schijnt zich op het eerste gezicht wel het meest te lenen voor een beroep op de gehoudenheid van art. 53 lid 5. Hier immers behoefde de kopende commissionair nog ten tijde der transactie gewoonlijk niet de minste achterdocht te koesteren; eerst op het tijdstip der „overwijzing” bleek, waar het gekochte effect vandaan kwam. In dit verband echter dient er reeds thans de aandacht op te worden gevestigd, dat de kopende commissionair met levering door een ander dan zijn tegenpartij bij de transactie, dan de verkoper dus, geen genoegen behoeft te nemen: hij is blijkens art. 7 van het „Reglement voor den Effectenhandel” bevoegd de „overwijzing” of „adresverlening” te weigeren. Het is overigens duidelijk, dat hem dit in de meeste gevallen niet veel geholpen zou hebben. De hoekman kon dan immers de levering door Liro zelf in ontvangst nemen en vervolgens de stukken aan de koper doorleveren. Genoemd art. 7 heeft dan ook voor de Afdeling Effectenregistratie geen aanleiding gevormd, toen zij geroepen werd in een eigendomsgechil, waarbij de laatstbedoelde situatie aan de orde was, haar oordeel te geven, het beroep op de gehoudenheid van art. 53 lid 5 te verwerpen. Aangezien dit — uitvoerig gemotiveerde — vonnis (gewezen in de procedure Frankenhuis/Kleyn⁴⁾) — voor zover ik heb kunnen nagaan — vooralsnog een van de zeer weinige is, waarin de vraag van toepasselijkheid van art. 53 lid 5 op de onderhavige casuspositie wordt beantwoord, zij het mij vergund, op deze procedure wat nader in te gaan.

De beslissing inzake Frankenhuis/Kleyn.

Na allereerst te hebben overwogen, dat, nu het wettelijk vermoeden van goede trouw in verband met de verkrijging rechtstreeks van Liro is ontzenuwd, de bewijslast ten aanzien van de gehoudenheidskwestie rust op de tegenwoordige bezitter, constateert het genoemde college, dat in de geschetste situatie (overwijzing door een hoekman op Liro) het bestaan van zodanige gehoudenheid in beginsel inderdaad moet worden aangenomen; de reglementaire bepaling, krachtens welke de voor de verkrijger optredende lasthebber niet verplicht is, de adresverlening bij Liro te aanvaarden, staat daaraan naar zijn oordeel niet in de weg, omdat de gehoudenheidsfactor betrekking heeft op het *stuk*, en niet op de persoon, die het stuk leverde. Dat desondanks de tegenwoordige bezitter in casu het onderspit moest delven, is een gevolg van de omstandigheid, dat de lasthebber overbodiglijk zijn order had geplaatst bij een N.S.B.-hoekman, die — naar in beurskringen algemeen bekend was — door de roofinstanties met orders werd gefavoriseerd. Dit was — aldus het genoemde college — een handeling van de lasthebber, waartoe hij niet gehouden was en waarvan hem een ernstig verwijt kan worden gemaakt, zodat de gehoudenheid, welke uit die handeling voortvloeide, niet als disculpatiegrond dienst kan doen. Ten gevolge van deze laatste omstandigheid (t.w. dat het gemis aan goede trouw reeds vóór de levering, nl. ten tijde der *transactie*, bestond, aangezien deze laatste was tot stand gekomen met een „handlanger”) is helaas de vraag van de gehoudenheid in de beslissing der Afdeling

Rechtspraak, welke dit vonnis bevestigt, niet ter toetsing gekomen⁵⁾.

Het begrip „gehoudenheid” in rechtspraak en literatuur.

Ook in andere beslissingen van de Afdeling Rechtspraak is geen antwoord te vinden op de vraag, hoe dit college denkt over de gehoudenheid van art. 53 lid 5. In de zaak Vis-Dirkzwager wordt overwogen, dat „in het algemeen de mogelijkheid bestaat, dat rechtstreeks van Liro verkregen is en dat men in dat geval aanvullend bewijs zou wensen”⁶⁾; i.c. had echter de gedeposeerde zelfs niet *gesteld*, dat de effectenhandelaar, die de stukken geleverd had, als roofinstelling of handlanger moest worden beschouwd, zodat de Raad hier geen „korte-ketting-geval” aanwezig achtte. Uit de geciteerde overweging is dan ook niet méér op te maken, dan dat de Raad — wanneer zo'n geval zich wel zou voordoen — het voor de beoordeeling van een beroep op de gehoudenheid wellicht noodzakelijk zou achten over meer gegevens ten opzichte van de gang van zaken te beschikken dan in de normale regelmatig-beursverkeer-gevallen⁷⁾. De gegrondheid van deze door de Raad uitgesproken verwachting schijnt moeilijk voor betwisting vatbaar.

Dat overigens het probleem der gehoudenheid ook bij rechtstreekse verkrijging van *anderen* dan Liro en haar handlangers een rol kan gaan spelen, blijkt uit een beslissing der Afdeling Rechtspraak van 24 October 1949⁸⁾, waarin nl. wordt overwogen, „dat de vraag kan rijzen of reeds de vermelding van de N.V. Bankierskantoor M. van Embden (van welke N.V. de Duitser H. M. Stein de Verwalter was) als feitelijke leveraar van het effect niet voor de Afdeling Effectenregistratie reden had kunnen zijn om niet zonder meer de goede trouw van Borghols (de tegenwoordige bezitter) aan te nemen...”. De vraag wordt niet beantwoord; omdat zulks in dat stadium voor de berechting van het geschil niet noodzakelijk blijkt. Het stellen van de vraag op zich zelf echter opent reeds wijde perspectieven. Immers, wanneer alle gevallen, waarin verkregen werd van een onder Verwaltung staande instelling, als korte-ketting-gevallen worden aangemerkt, dan zou zulks een aanmerkelijke uitbreiding kunnen betekenen van de ex art. 59 2e lid sub b aansprakelijke tussenschakels en medeplichtigen. Echter, zoals gezegd, ook de vraag of het al dan niet tot deze uitbreiding zal komen, is vooralsnog open gebleven.

Uit het voorgaande blijkt wel, dat de jurisprudentie van de Afdeling Rechtspraak voor het vaststellen van de betekenis der gehoudenheidsbepaling in korte-ketting-gevallen niet voldoende aanknopingspunten biedt. In de literatuur vindt men, met name door De Grooth⁹⁾, omtrent de betekenis in het algemeen van het gehoudenheidsbegrip de opvatting verkondigd, dat men hierbij moet denken aan het bestaan van een *rechtsplicht*, en wel een verplichting volgens het *werkelijke* recht, niet volgens het zgn. „bezettingsrecht”. Deze theorie, welke tot het resultaat leidt, dat een beroep op gehoudenheid nooit zou opgaan (er bestaat immers volgens werkelijk recht nooit

⁴⁾ Beslissing van 14 November 1949, N.O.R. no 1588. Bij oppervlakkige lezing van de overwegingen dezer beslissing zou men wellicht geneigd zijn, hierover anders te denken. Naar aanleiding van appellants betoog, dat bij weigering van de overzetting de zelfde stukken toch geleverd zouden zijn, doch dan via de hoekman, overweegt nl. de Raad, dat de voor de verkrijger optredende lasthebber, „indien zij voormeld gevolg van haar weigering om de effecten aan te nemen zou hebben voorzien, ook bij de latere aanvaarding van de effecten uit handen van... (de hoekman) niet te goeder trouw zou zijn geweest”. Wanneer men echter bedenkt, dat deze overweging betrekking heeft op appellants grief, dat in het vonnis-a-quo het vermoeden van goede trouw ten onrechte buiten toepassing was gelaten, dan beseft men, dat men daarin geen beantwoording van het in de appell-procedure niet aanhangig gemaakte gehoudenheidsvraagstuk mag lezen.

⁵⁾ Beslissing van 17 October 1949, N.O.R. no 1565.

⁶⁾ Anders De Grooth in zijn hierna in de tekst nog ter sprake komend artikel in W.P.N.R. (no 4116, blz. 576), die meent, dat de Raad hier implicite te kennen gegeven zou hebben, dat een beroep op gehoudenheid... nooit kan opgaan.

⁷⁾ N.O.R. no 1563.

⁸⁾ Prof. Mr G. de Grooth, „De effectenregistratie middel tot weigering van rechtsherstel?”, W.P.N.R. 1949 nos 4114 e.v.

⁹⁾ Beslissing van 23 Februari 1948. Na-oorlogse Rechtspraak no 1235. In dezelfde zin Afd. Effectenregistratie 27 Februari 1951, Rechtsherstel no 129.

een verplichting, een geroofd stuk als goede levering te aanvaarden) is door schrijver dezes bestreden¹⁰⁾. Hoogstens kan hier gedacht zijn aan een verplichting krachtens bezettingsrecht, krachtens het hier te lande tijdens de bezetting geldende positieve recht dus, ook al was dat naar de algemene rechtsovertuiging der beschaafde volken als onrecht aan te merken.

„Feitelijke gehoudenheid”

Het wil mij overigens voorkomen, dat ook deze laatste opvatting, krachtens welke onder gehoudenheid zou zijn te verstaan een „verplichting krachtens bezettingsrecht”, niet houdbaar zal blijken. Immers, bestaat er wel ooit een zuiver juridische verplichting, een „obligatio stricti juris”, om iets te „verkrijgen”, m.a.w. om iets, dat men gekocht heeft, te aanvaarden? Op enkele, thans niet ter zake doende, uitzonderingen na moet deze vraag ongetwijfeld ontkennend worden beantwoord: de koper is verplicht de koopprijs te betalen, doch een rechtsplicht om mede te werken aan de levering, m.a.w. om het gekochte in ontvangst te nemen, rust op hem stellig niet. Zou men onder gehoudenheid een verplichting in strikt juridische zin willen verstaan, dan komt men dus ook bij verwerping van De Grooth's standpunt tot de conclusie, dat een beroep op de betrokken bepaling dus steeds illusoir zal zijn.

Hierbij komt nog het volgende. Gesteld al, dat er naar bezettingsrecht wel een rechtsplicht om te verkrijgen zou kunnen bestaan, wat zou dan de ratio zijn der bepaling? Waarom zou een gemis aan goede trouw worden goed gemaakt door een verplichting, welke slechts bestaat krachtens bezettingsrecht, zulks ondanks het feit, dat het bezettingsrecht op dat punt door alle weldenkenden als onrecht wordt beschouwd? Toch alleen, omdat het bestaan van die verplichting de betrokkenen *noodte*, om dienovereenkomstig te handelen. Hij *kon* niet anders, handelen in strijd met de verplichting was redelijkerwijze niet van hem te vergen. Het is dus in feite niet de rechtsplicht op 'zich' zelf (aangenomen, dat zij zou bestaan), doch de uit die rechtsplicht voor de betrokkenen voortvloeiende *noodtoestand*, welke als disculpatiegrond dienst doet. Wanneer men zich dat realiseert, dan wordt het duidelijk, dat „gehoudenheid” iets geheel anders betekent dan „juridische verplichting”. Het is een *feitelijk* gehoudenheidsbegrip, hetwelk betrekking heeft op gevallen, waarin men een handelen in strijd met de ter beurze geldende reglementen en gebruiken in redelijkheid van de betrokkene niet mocht verwachten.

Het staat uiteraard nog allerm minst vast, dat de Afdeling Rechtspraak van de Raad voor het Rechtsherstel te zijner tijd de vraag van de gehoudenheid in de hier verdedigde zin zal beantwoorden. Het zou mij zelfs niet verwonderen, indien het genoemde college deze vraag voorlopig nog geheel en al onbeantwoord laat. In vele gevallen bestaat nl. de mogelijkheid, het resultaat, waartoe mijn redenering leidt, langs andere, veel eenvoudiger weg te bereiken. Deze mogelijkheid is gelegen in een veelvuldige toepassing van de in het slot der bepaling vervatte „escape clause”, krachtens welke immers kan worden geoordeeld, dat de betrokkene zich om bijzondere redenen ondanks de gehoudenheid anders had moeten gedragen. Hier is eigenlijk het door mij verdedigde redelijkheidsbeginsel al met zoveel woorden in de wet vastgelegd. Acht de Raad het *redelijk*, dat in het hem voorgelegde geval de betrokkene zich aan de toepasselijke reglementen en gebruiken niet gestoord had, dan kan hij de vraag, of „gehoudenheid” bestond, rustig in het midden laten. Immers, voor zover gehoudenheid zou bestaan, zal het college „bijzondere

redenen” aanwezig achten, en uit dien hoofde het beroep op de bepaling desondanks verwerpen¹¹⁾.

Hoe men de zaak ook keert of wendt, het zal er dus telkenmale, dat een beroep op deze bepaling aan de orde is, op aan komen, wat onder de in dat concrete geval bestaande omstandigheden *redelijk* is. En aldus zal ook op dit punt datgene gelden, wat eigenlijk een der grondgedachten van ons gehele rechtsherstelsysteem is: wie desbewust aan de ontrecting van zijn landgenoten heeft meegewerkt, zal het geleden onrecht moeten goed maken, zulks tenzij hij kan aantonen, *noodgedwongen* te hebben gehandeld; bij de beoordeling van dit laatste mag van hem geen „heldenmoed of dwaasheid” worden gevergd, doch wel, dat hij getoond heeft zoveel ruggegraat te bezitten als van een-zich zelf respecterend Nederlander te verwachten was.

Casuïstiek.

Waartoe zal nu dit redelijkheidsbeginsel, toegepast op de verkrijgingen ter beurze rechtstreeks van roofoinstellingen of handlangers, leiden? Wanneer zal men kunnen zeggen, dat hij, die rechtstreeks van Liro verkreeg, of die aan zulk een verkrijging medewerkte, zich in een dwangpositie bevond, zulks in dier voege, dat anders handelen niet te vergen ware? Het schijnt welhaast ondenkbaar, dat op deze vraag een antwoord van algemene strekking te geven zal zijn. In elk geval zal de wijze van verkrijging telkenmale moeten worden bloot gelegd. Het is immers niet aannemelijk, dat de verschillende wijzen, waarop rechtstreeks van de roofoinstelling of handlanger kon worden verkregen (hierboven omschreven), over één kam zullen worden geschoren.

Het is niet uitgesloten, dat de Afdeling Rechtspraak in gevallen, waarin de hoekman het adres van Liro heeft verleend, op het voetspoor van de Afdeling Effectenregistratie, het beroep op gehoudenheid *in beginsel* zal toelaten. Doch dan zal het ongetwijfeld voor de eisende partij toch weer in vele gevallen mogelijk zijn, bijzondere omstandigheden aan te tonen, welke in casu aan een honorering van dat beroep in de weg staan. De feiten van de procedure Frankenhuis/Kleyn leveren daarvan een sprekend voorbeeld op.

Wellicht zal voorts de Afdeling Rechtspraak van oordeel blijken, dat bij verkrijging in open hoek het beroep op gehoudenheid *in beginsel* op gaat, indien het stuk na een openbaar aanbod tot koop werd „aangelapt” door Liro, doch niet, indien de transactie tot stand kwam, doordat de kopende commissionair uit eigen beweging op een aanbod van Liro inging. Doch dan zal telkenmale moeten blijken, op welke wijze de verkrijging in open hoek heeft plaats gevonden, hetgeen echter veelal niet meer te reconstrueren zal zijn. In dit laatste geval zal de onzekerheid omtrent het feitelijk verloop van zaken in het nadeel werken van degeen, die zich op gehoudenheid beroept, aangezien de bewijslast te dien aanzien op hem rust. En voorts zal ook hier weer de mogelijkheid bestaan, dat op grond van bijzondere omstandigheden anders wordt geoordeeld.

En wat tenslotte de „in elkaar gesloten posten” van de voor Liro optredende commissionair betreft: de Afdeling Rechtspraak zal stellig *in beginsel* niet bereid zijn, hier gehoudenheid tot verkrijging aanwezig te achten. De bewering, dat hij *noodgedwongen* voor rekening van zijn andere cliënten als „koper” van door hem zelf in het verkeer gebrachte Liro-stukken optrad, schijnt in het algemeen al heel weinig aannemelijk. Toch is het niet geheel ondenkbaar, dat een zodanige lasthebber onder bepaalde omstandigheden dermate onder druk stond van de bedoelde roofoinstelling, dat hem van toegeven aan die druk geen verwijs is te maken. Hij zou kunnen betogen, dat hij door dreigementen gedwongen was, de opdracht te aanvaarden,

¹⁰⁾ In W.P.N.R. 1950, no 4134.

¹¹⁾ Aldus bijv. de beslissing der Afd. Rechtspraak van 5 Maart 1951, Rechts-herstel no 51/50, welke echter niet betrekking had op een „korte-ketting-geval”.

Belangrijke publicaties van het
Centraal Bureau voor de Statistiek

uitgegeven door

Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V. - Utrecht

Rembrandtkade 35

Giro 57071

Tel. 10345

(ook verkrijgbaar bij de boekhandel)

1) Belastingdruk in Nederland 1946/1947	f.	3,90
idem 1948	f.	3,90
idem 1949	f.	3,90
idem 1950	f.	4,50
2) Beroepskeuze en personeelsselectie (Voorlichting bij -) 1943	f.	0,26
idem 1945	f.	0,65
idem 1946	f.	0,90
idem 1947	f.	0,90
idem 1948	f.	1,-
idem 1949	f.	1,40
3) Bevolking der Gemeenten van Nederland 1944/1946	f.	0,90
idem 1946/1947	f.	0,90
idem 1948/1949	f.	0,90
idem 1950	f.	0,90
idem 1951	f.	1,10
4) Beurtvaart in Nederland 1946	f.	1,30
idem 1947	f.	2,50
idem 1948	f.	2,50
idem 1949	f.	2,50
5) Bevoegdheden der leerkrachten bij het gewoon, uitgebreid ge- woon en buitengewoon lager onderwijs 1940	f.	0,90
6) Binnenvloot (Grootte en samenstelling v.d. Nederlandse-) 1947	f.	6,-
idem 1948	f.	3,90
idem 1949	f.	3,90
idem 1950	f.	2,-
7) Bouwbedrijvigheid en bouwmaterialen 1951	f.	8,20
losse nos	f.	0,84
8) Branden 1950	f.	1,-

9) Conjunctuur (Monografieën van de Nederlandse -)			
no 6	Het internationale economische leven	1913/1946	f. 3,50
no 7	Het nationale inkomen van Nederland	1921/1939	f. 3,50
no 8	De nationale jaarrekeningen; doeleinden, problemen; resultaten	1938, 1946/1947	f. 6,50
10)	Criminele politieke statistiek	1951	f. 10,20
	Losse nos		f. 1,04
11)	Criminele statistiek, gevangenisstatistiek en statistiek van de kindwetten	1941/1943	f. 7,75
	idem	1946/1947	f. 9,90
12)	Electriciteitsstatistiek	1946	f. 3,15
	idem	1947	f. 3,15
	idem	1948	f. 3,15
13)	Filmwezen	1950	f. 1,50
14)	Gas en electriciteit voor huishoudelijk gebruik (Prijzen van -) incl. supplementen	1947	f. 6,-
	idem	1948	f. 6,-
15)	Gemeentefinanciën	1944/1946	f. 8,50
	idem	1947/1949	f. 10,50
16)	Goederenvervoer door de Ned. Spoorwegen	1949	f. 1,-
17)	Gezinsverzorging en gezinshulp	1946	f. 1,-
	idem	1947	f. 1,-
	idem	1948	f. 1,-
18)	Hoger onderwijs	1937/1938 - 1947/1948	f. 3,25
19)	Huishoudrekeningen van hoofd- en handarbeiders in enkele grote, middelgrote en kleine steden (kwartaaluitgave)	1946	f. 3,-
	idem	1947	f. 3,-
	idem	1948	f. 3,-
	idem	1949	f. 3,-
	idem	1950	f. 3,-
	losse nos		f. 0,75
20)	Huishoudrekeningen van 79 landarbeidersgezinnen	1948	f. 1,-
21)	Huwelijken, geboorte, sterfte (Maandelijks overzicht)	1951	f. 4,50
	losse nos		f. 0,60
22)	Internationale binnenvaart	1948	f. 2,75

23) Jaarcijfers voor Nederlands 1947/1949	f.	15,-
24) Justitiele en faillissementsstatistiek 1943	f.	2,90
idem 1946 en 1947	f.	3,75
idem 1948	f.	4,25
idem 1949	f.	4,25
25) Kinderbescherming 1949	f.	1,25
26) Kleuteronderwijs 1947	f.	1,50
idem 1948	f.	0,85
idem 1950	f.	1,50
27) Kroniek der oorlogsjaren (econ. en soc.-) 1940/1945	f.	12,50
28) Kroniek (economische en sociale-) 1948 (5 afl.)	f.	10,-
losse nos	f.	2,50
29) Kruidenierswaren en aanverwante artikelen (Bedrijfskostenstatistiek v.d. groothandel in-) 1942/1943	f.	1,25
idem 1946	f.	1,50
idem 1947	f.	2,90
idem 1948	f.	2,90
30) Lager onderwijs (Buitengewoon-) 1939-1947	f.	1,40
idem 1948/1949 - 1950/1951	f.	1,25
31) Lagere scholen 1949 (Van gemeentewege per leerling beschikbaar gestelde bedragen ter bestrijding van de materiële exploitatiekosten der -)	f.	0,90
idem 1950	f.	1,-
32) Landbouw (Bedrijfs grootte en eigendomsverhouding in de-) 1948	f.	5,90
33) Land- en tuinbouw 1949	f.	4,-
idem 1950	f.	5,-
34) Land- en tuinbouwonderwijs 1940/1941 - 1946/1947	f.	2,10
35) Levensmiddelenkaarten (Uitgereikte -) 1948	f.	1,10
36) Lonen 1948 (4 afleveringen per jaar)	f.	8,-
idem 1949	f.	8,-
idem 1950	f.	8,-
losse nos	f.	2,-
idem 1951	f.	8,30
losse nos	f.	2,10

37) Lonen en andere arbeidsvoorwaarden (Regelingen van -)	1947	f.	5,50
idem	1948	f.	5,50
idem	1949	f.	5,50
idem	1950	f.	6,50
38) Lonen (Verdiende -)	1946	f.	2,-
39) Loop der bevolking	1941 (tabellen)	f.	4,25
40) Luchthavens (Nederlandse-)	1949	f.	1,50
41) Maandschrift v/h C.B.S.	1948	f.	30,-
idem	1949	f.	30,-
idem	1950	f.	30,-
idem	1951	f.	30,-
losse nos		f.	3,-
42) Maandstatistiek v.d. in-, uit- en doorvoer per goederen- soort	1948	f.	25,-
idem	1949	f.	25,-
idem	1950	f.	25,-
idem	1951	f.	25,60
losse nos jrg. 1948/1950		f.	2,50
1951		f.	2,66
43) Maandstatistiek v.d. in-, uit- en doorvoer per land	1948	f.	10,-
idem	1949	f.	10,-
idem	1950	f.	10,-
idem	1951	f.	10,30
losse nos jrg. 1948 t/m 1950		f.	1,-
1951		f.	1,08
44) Maandstatistiek v.d. zeevaart en het havenverkeer	1950	f.	10,-
losse nos		f.	1,-
idem	1951	f.	10,90
losse nos		f.	1,08
45) Maandstatistiek deel III	1946	f.	3,50
idem	1947	f.	3,50
idem	1948	f.	3,50
idem	1949	f.	3,50
46) Maandoverzicht v.d. int.handel en het verkeer (beknopt)	1950	f.	7,50
idem	1951	f.	7,65
losse nos 1950		f.	0,75
1951		f.	0,79

47) Metaalindustrie (Kwartaalbericht) 1949/1950	f.	4,50
losse nos	f.	0,90
48) Migratie (Buitenlandse-) 1948/1949	f.	2,60
49) Motorrijtuigen op 1 Aug. 1947	f.	6,-
idem 1949	f.	6,-
idem 1950	f.	6,-
50) Naamlijst (v.d.statistiek van in-, uit- en doorvoer) 1948	f.	4,65
51) Naamlijst van producten van agrarische herkomst	f.	2,-
52) Naturalisaties 1946/1949	f.	0,80
53) Nederlandse jeugd en haar onderwijs 1947	f.	0,60
54) Nederlandse koopvaardijvloot (Samenstelling v.d.-) 1946	f.	6,-
idem 1947	f.	6,-
idem 1948	f.	3,-
idem 1949	f.	3,-
55) Nederlandse melk- en zuivelproductie (Statistische gegevens over de-) 1933/1948	f.	1,25
56) Nijverheidsonderwijs 1946/1947 - 1948/1949	f.	6,50
57) Nijverheidsonderwijs: de bevoegdheden der leerkrachten 1946/1947	f.	1,60
58) Nijverheidsonderwijs: jongens 1938/1939 - 1946/1947	f.	4,-
59) Nijverheidsonderwijs: meisjes 1938/1939 - 1946/1947	f.	2,-
60) Nijverheidsonderwijs: leraren en leraressen 1938/1939 - 1945/1946	f.	1,-
61) Nijverheidsonderwijs: vacatures 1947/1948	f.	0,75
62) Onderwijs (gewoon, voortgezet gewoon en uitgebreid lager)		
	1939/1948	f. 6,90
63) Onderwijzersopleiding 1947/1948 - 1948/1949	f.	1,40
idem 1949/1950 - 1950/1951	f.	2,90
64) Onderzoekingen (Statistische en econometrische-)		
(kwartaaluitgave) 1948	f.	5,-
idem 1949	f.	5,-
idem 1950	f.	5,-
idem 1951	f.	5,25
losse nos 1948 t/m 1950	f.	1,50
losse nos 1951	f.	1,56

65) Overheidsuitgaven voor onderwijs, kunst en wetenschap	1946	f.	2,75
idem	1947	f.	1,50
idem	1948	f.	1,50
66) Pachtprizen	1948/1949	f.	1,50
idem	1949/1950	f.	1,75
67) Personenvervoer	1946/1947	f.	1,75
68) Pootaardappelteelt	1950/1951	f.	1,15
69) Provinciale financiën	1948/1949	f.	1,30
idem	1950	f.	1,75
70) Rijksdienst (Burgerlijk personeel in-)	1949	f.	4,-
71) Rijksfinanciën	1945/1949	f.	11,90
72) Scheepvaart van Nederland op het buitenland	1946	f.	10,-
73) Scheepvaartbeweging in Nederland	1946	f.	7,-
idem	1947	f.	4,50
idem	1948	f.	4,50
idem	1949	f.	3,-
74) Schipperskinderen (onderwijs aan-)	1943	f.	1,-
idem	1947	f.	0,90
idem	1948/1949	f.	0,75
75) Schriftelijk onderwijs	1947	f.	0,60
76) Sociale omstandigheden der studenten	1947/1948	f.	1,50
77) Sociale zorg	1948	f.	5,50
78) Spaarbanken over	1943/1946	f.	2,50
idem	1947	f.	2,50
idem	1948	f.	2,50
idem	1949	f.	2,50
79) Sterftetafels	1947/1949	f.	2,50
80) Sterftetafels (Bijlage)	1947/1949	f.	1,50
81) Tabaksfabrikaten en aanverwante artikelen (Bedrijfskostenstat. v.d. groothandel in-)	1948	f.	2,10
82) Textielgoederen (Bedrijfskostenstatistiek v.d. grooth.in-)	1948	f.	2,75
83) Vakbeweging (Omvang der -)	1948	f.	3,90
idem	1949	f.	3,90
idem	1950	f.	3,90

97) Vrije jeugdvorming	1946	f.	1,25
idem	1947	f.	2,15
idem	1948	f.	1,50
idem	1949	f.	1,90
idem	1950	f.	2,25
98) Werkstakingen en uitsluitingen	1946	f.	0,35
idem	1947	f.	0,50
idem	1948	f.	1,-
idem	1949	f.	1,15
idem	1950	f.	1,30
99) Zakboek (Statistisch-) 1947/1948		f.	3,90
	1949	f.	3,90
	1950	f.	4,50
100) Zeevaart	1948	f.	1,75
101) Zoetwaren en aanverwante artikelen (Bedrijfskostenstatistiek v.d. groothandel in-) 1947		f.	1,20

Publicaties Centraal Planbureau

De vraag naar consumptiegoederen	1947	f.	2,90
A system of national bookkeeping		f.	3,60

en dat hij van dat moment af in verband met de voor hem geldende gebruiken genoopt was, haar op zo voordelig mogelijke wijze ten uitvoer te brengen. Het is echter duidelijk, dat degeen, die zich in deze casuspositie op gehoudenheid beroept, met uitermate klemmende argumenten en zeer sterk sprekende bewijzen zal moeten komen om succes te hebben.

De voorgaande beschouwingen leiden m.i. onmiskenbaar tot de conclusie, dat men met standaardbeslissingen op het terrein, dat ons bezig houdt, weinig zal kunnen uitrichten. Telkemale zullen de feiten van het concrete geval weer iets anders liggen, zulks in dier voege, dat redelijk schijnt wat de vorige maal onredelijk werd geoordeeld. Elke nuance van verschil in de feitelijke omstandigheden, waaronder de verkrijging plaatsvond — hoe gering ook — zal de weegschaal hetzij naar de éne hetzij naar de andere zijde kunnen doen overslaan. Beurstechnische details van ogenschijnlijk het geringste belang zullen het oordeel, of de betrokkene voldoende moed en vastberadenheid heeft, betoond, kunnen beïnvloeden. Kortom, wij blijken ons op een terrein te bevinden, waarop vaste lijnen nauwelijks te trekken zullen zijn, een terrein, waarop de casuïstiek hoogtij zal vieren.

Conclusie.

Het aantal effecten, waaromtrent via de effectenregistratie een geschil aanhangig was gemaakt, bedraagt verscheidene honderdduizenden. In het voorgaande is gebleken, dat ten aanzien van al deze effecten, voor zover aan toonder luidende en ter beurze verkregen (d.i. de grote meerderheid) — naar te verwachten is — minstens éénmaal de gehoudenheidskwestie zal worden uitgevochten (zulks hetzij in de eigendomsprocedure hetzij naar aanleiding van een regres- of schadevergoedingsactie), en ten aanzien van vele zelfs meer dan eenmaal (medeplichtigen). Er is dus alle reden om aan te nemen, dat nog een lange

weg door het drijfzand der casuïstiek moet worden afgelegd, voordat de voltooiing van het rechtsherstel nopens effecten een feit zal zijn.

Het is allerminst mijn bedoeling te betogen, dat het effectenrechtsherstel zou zijn „vastgelopen”. Men hoort dit zo nu en dan wel beweren, hoofdzakelijk in de financiële pers, doch het is stellig onjuist. Immers, de herstelrechtspraak functionneert gestadig voort, en zulks in één tempo, dat — vergeleken met de gewone rechtspraak — zeker niet langzaam mag worden genoemd¹²⁾. Met mijn bovenstaande beschouwingen hoop ik echter te hebben aangetoond, dat de hoeveelheid te verzetten werk niet onderschat mag worden, dat de herstelrechtspraak nopens effecten voor het volbrengen van haar taak — als niet bijv. door middel van wetswijziging een ingrijpende verandering in de situatie wordt gebracht — nog vele jaren nodig zal hebben, zeker meer dan een decennium. In het Voorlopig Verslag naar aanleiding van de begroting van Justitie kan men de laatste jaren geregeld lezen, dat „vele leden”, „sommige leden” of „andere leden” blijfven van hun verbazing of zelfs verontwaardiging, dat het met dat rechtsherstel nopens effecten nu nog niet afgelopen is. Het behoort na al het voorgaande geen verwondering te wekken, dat zij, die zich zelf min of meer als „insider” ten opzichte van deze materie mogen beschouwen, bij het lezen van dergelijke uitlatingen een (overigens niet van gebrek aan eerbied getuigende) glimlach nauwelijks kunnen onderdrukken. Nog niet afgelopen?... Men zou met meer recht kunnen zeggen, dat het zich nog in een beginstadium bevindt!

Groningen.

Prof. Mr A. VAN OVEN.

¹²⁾ Wel zou de vraag gesteld kunnen worden, of het wel doelmatig is, dat alle effectenzaken geconcentreerd worden bij één enkele kamer van de Raad. Een spreiding zou ongetwijfeld het tempo ten goede komen, terwijl daartegen juist in verband met het casuïstisch karakter der materie geen overwegend bezwaar schijnt te bestaan. De ervaring heeft geleerd, dat, wanneer het om principiële beslissingen gaat, er voldoende middelen gevonden kunnen worden om te bereiken, dat één lijn wordt getrokken.

De ontwikkeling van de Nederlandse kunststoffenindustrie

II¹⁾

De ontwikkeling van de kunststofverwerking in Nederland.

We zullen ons beperken tot de *machinale vormgeving* van kunststoffen en niet de kunststoffenverwerking ter sprake brengen in industrietakken als de lak- en verfindustrie, de textiel- en papierindustrie, de houtverwerkende industrie enz. Ook de verwerking van halffabrikaten, zoals plaat- en stafmateriaal, zal slechts terloops worden aangeroerd.

1. Fabricage van artikelen uit thermohardende kunststoffen.

Tot de uitrusting van de bedrijven, die phenolperspoeder, ureumperspoeder e.d. verwerken, behoren in de eerste plaats persen met grote drukcapaciteit, waarop verwarmde matrijzen kunnen worden gemonteerd, waarin de vormgeving van persmassa tot onsmeltbaar voorwerp zich voltrekt.

Het in Nederland aanwezige persenpark is sedert 1945 aanzienlijk uitgebreid en gemoderniseerd, zowel door oprichting van een aantal nieuwe, zelfstandige perserijen als door vervanging en uitbreiding in reeds bestaande perserijen. Bovendien is in vele gevallen de productiecapaciteit per pers opgevoerd door toepassing van de tijdens de oorlog ontwikkelde hoogfrequente voorverwarming van de persmassa, waardoor vooral bij dikwandige voorwerpen de perstijden aanzienlijk kunnen worden bekort.

¹⁾ Het eerste deel van dit artikel werd gepubliceerd in „E.-S.B.” van 5 December 1951.

2. Fabricage van artikelen uit thermoplastische kunststoffen. Spuitgieten van polystyreen, cellulose-acetaat enz.

Het spuitgietsprocédé is gebaseerd op het verwerken van de thermoplasten bij verwarming. In de spuitgietsmachines wordt gegranuleerd polystyreen e.d. door verwarming plastisch gemaakt en dan in een koude matrijs gespoten waarbij het materiaal stolt in de vorm van de matrijs-holte.

Spuitgietsmachines zijn relatief duur, maar het spuitgieten is door het hoge productietempo, vooral wanneer het om grote series artikelen gaat, een aantrekkelijke productietechniek.

Het overgrote deel van de in Nederland aanwezige spuitgietscapaciteit is na de oorlog opgebouwd, voor een niet gering gedeelte in nieuw opgerichte bedrijven. Hiervoor zijn belangrijke investeringen verricht.

Eind 1949, begin 1950 dreigde zich een stagnatie voor te doen in de afzet, mede door de ten gevolge van de liberalisatie van de Europese handelsbetrekkingen optredende concurrentie. De moeilijkheden konden echter o.a. worden opgevangen door een verschuiving van de productie van soms in discrediet geraakte verbruiksartikelen naar industriële artikelen.

De laatste tijd levert de grondstoffenvoorziening tal van moeilijkheden op. Speciaal polystyreen is schaars.

Hoewel de omstandigheden voor de spuitgietsbedrijven de afgelopen jaren wisselvalliger waren dan voor een

rustige ontwikkeling wenselijk geweest zou zijn, kan toch met voldoening worden geconstateerd, dat op de verrichte investeringen géén belangrijke verliezen zijn geleden. Dit is zowel aan de activiteit van de betreffende ondernemers als aan het na-oorlogse beleid van investeringscontrole te danken. Achteraf is het gunstig gebleken, dat niet alle aanvragen voor bedrijfsvergunning zijn gehonoreerd.

Het spuitgietbedrijf is nog in volle ontwikkeling, de machines worden nog steeds verbeterd en behalve de normaal verwerkte thermoplasten, gaat men zich meer en meer toeleggen op moeilijk te verwerken producten als de nylonachtige kunststoffen, polymethylmethacrylaat e.d. Internationale uitwisseling van methoden voor verbruiksartikelen wordt georganiseerd enz.

Tot op zekere hoogte zijn de perserijen van artikelen uit thermohardende stoffen en de spuitgietbedrijven concurrenten. Ook op dit punt zijn de verhoudingen nog enigszins zwevend.

Polyvinylchloride.

De verwerking van weekgemaakte polyvinylchloride sluit voor een niet gering deel aan bij de reeds jaren bekende techniek van rubberverwerking. Dit geldt met name voor het kalanderen van foliën en voor het spuiten van profielen, slangen en het spuiten van een isolatiemantel om koperdraad. Het behoeft dus geen verwondering te wekken, dat juist bedrijven, welke over ervaring in het kalanderen en spuiten van rubber beschikken, na de oorlog het grootste aandeel hebben genomen in de verwerking van polyvinylchloride. Om betere resultaten te krijgen werd zo spoedig mogelijk overgegaan tot het in bedrijf stellen van speciaal voor de verwerking van P.V.C. geconstrueerde machines.

Ook de verwerking van ongeplastificeerd P.V.C. tot buis- en plaatmateriaal is met succes ter hand genomen. Buizen worden o.a. toegepast voor waterleidingen en voor het doorvoeren van elektrische leidingen. Het plaatmateriaal wordt o.a. verwerkt in corrosiebestendige apparatuur e.d., bestemd voor de chemische industrieën. In dit verband wordt de kunststoffenlastechniek van toenemend belang.

Als verdere belangrijke ontwikkeling moet genoemd worden het gedeeltelijk overschakelen van verschillende, bestaande kunstleerfabrieken van cellulosenitraat op P.V.C. omdat men hier, evenals in het buitenland, de betekenis van de voordelen van P.V.C.-kunstleer heeft ingezien. Het P.V.C.-kunstleer is o.a. veel minder onderhevig aan slijtage en veroudering en levert bij brand veel minder gevaar op.

Diversen.

Het zou te ver voeren om alle belangrijke initiatieven, die er na de oorlog op het gebied van de kunststoffenverwerking genomen zijn, te vermelden. Wij willen daarom nog slechts noemen de verwerking van polyätheen en van Saran.

Polyätheen wordt niet alleen in spuitgietbedrijven verwerkt, maar ook worden (waterleiding)buizen, mantel en isolatie van speciale elektrische kabels en dunne verpakkingsfolie gespoten. Gezien de toenemende betekenis van polyätheenfolie voor verpakkingsdoeleinden, is het zeer gunstig, dat dit product thans in Nederland gefabriceerd wordt.

Eén Nederlands bedrijf heeft voor de Benelux de rechten voor de productie van Sarandraad verworven. Saranweefsels, die nu ook hier te lande vervaardigd worden, dienen o.a. voor de bekleding van autozittingen. Als belangrijke in Nederland uitgewerkte toepassing van Sarandraad kan nog genoemd worden, de vervaardiging van Saranvisnetten.

Research en industriële samenwerking.

Dat de Verenigde Staten, Duitsland en Engeland op

het gebied van de kunststoffenproductie een zo vooraanstaande plaats innemen, is niet in geringe mate te danken aan de zeer grote chemische concerns in die landen, welke zich grote uitgaven voor research konden permitteren en bovendien de risico's van grote investeringen konden dragen. Nieuwe kunststoftoepassingen konden en kunnen in die landen in samenwerking met de aanwezige veelzijdige industrie worden ontwikkeld, terwijl dikwijls reeds enkele toepassingen afzet van voldoende omvang veroorzaken om er een rendabele productie op te baseren. Doordat men een voorsprong heeft op andere landen, zijn er bovendien nog belangrijke exportmogelijkheden.

Voor Nederland is de situatie in verschillende opzichten heel wat ongunstiger.

1e. Onze veelbelovende, doch nog jonge chemische industrie, is slechts in beperkte mate in staat tot het verwezenlijken van projecten op het gebied van de productie van kunststofgrondstoffen en kunststoffen. Het onvoldoende aantal beschikbare mensen met de vereiste technische kennis, reeds overbelaste research-capaciteit en de in vele gevallen te geringe financieringscapaciteit van de bedrijven van kleinere omvang zijn o.a. beperkende factoren:

2e. Het aantal gevallen, waarin een technisch gesproken meestal bijzonder vruchtbare samenwerking tussen een kunststoffenproducent en een bedrijf uit een andere industrietaak tot de ontwikkeling van een nieuwe kunststoffentoeassing leidt, is in Nederland veel geringer dan in de Verenigde Staten, Engeland en Duitsland. Immers, de voor een dergelijke samenwerking in aanmerking komende bedrijven zijn, voor zover in Nederland aanwezig, dikwijls te klein van omvang om zich aan experimenten te wagen.

3e. Dikwijls is de afzet, die men hier te lande aanvankelijk zal kunnen bereiken, slechts een fractie van de omvang, die een productie moet hebben om rendabel te kunnen zijn.

Indien men daarom in Nederland ondanks de genoemde beperkende factoren (waaraan zeker nog meer zijn toe te voegen), op kunststoffengebied toch zo veel mogelijk wenst te bereiken, dan is een relatief grote activiteit noodzakelijk. In dit verband zijn zoveel mogelijk doeltreffende research en snelle verbreiding van technische kennis betreffende nieuwe ontwikkelingen (veelal uit het buitenland afkomstig!) van groot belang. Voor het realiseren van allerlei projecten op gezonde basis schijnt tevens een belangrijke mate van onderling contact tussen de belanghebbende industrieën essentieel.

Wat nu de ontwikkeling van de research op kunststoffengebied betreft, die sedert het einde van de oorlog heeft plaats gehad, is de situatie niet onbevredigend te noemen. In de eerste plaats hebben enkele grote bedrijven, die over omvangrijke researchlaboratoria beschikken, een grote activiteit op het gebied van de productie en verwerking van kunststoffen aan de dag gelegd. Verder is het in September 1946 opgerichte Kunststoffeninstituut T.N.O. inmiddels uitgegroeid tot een Instituut met ca 140 medewerkers. Het Kunststoffeninstituut T.N.O. biedt de zowel voor de grootindustrie als voor kleinere bedrijven aantrekkelijke mogelijkheid te beschikken over gespecialiseerde externe research-capaciteit. Tevens is het Kunststoffeninstituut handel en industrie van dienst door het verrichten van keuringen en analyses.

Aan de snelle verbreiding van technische kennis op kunststoffengebied wordt door het Kunststoffeninstituut op verschillende wijzen intensief medegewerkt, o.a. door het redigeren van een aan de kunststoffen gewijd maandblad, door het organiseren van diverse cursussen en door het op omvangrijke schaal verstrekken van technische en commerciële informatie aan belanghebbende industrieën.

Voor een verantwoorde verwezenlijking van diverse projecten is, zoals reeds gezegd, naast research en snelle verbreiding van technische kennis o.i. een veelvuldig contact tussen de belanghebbende industrieën een zaak van grote importantie. Het is een gelukkige omstandigheid, dat de na de oorlog opgerichte Nederlandse Vereniging van Fabrikanten van Kunststofsproducten, voortgekomen uit de „Vakgroep niet elders ingedeelde kunststoffen”, een rol kan spelen bij een verdere groei van de samenwerking in de kunststoffensector van de Nederlandse industrie.

Mocht er ooit een plan Schuman voor de chemische industrie komen, dan zal voor de toekomstige positie van Nederland in de internationale samenwerking op dit gebied, de organisatie en het technisch niveau van de Nederlandse chemische industrie van groot belang zijn. Voor de kunststoffensector geldt dit in versterkte mate.

De ontwikkeling van de kunststoffenindustrie als bijdrage tot de industrialisatie van Nederland.

⁄Het is niet eenvoudig na te gaan in welke mate de zich ontwikkelende kunststoffensector een bijdrage levert tot de nagestreefde verdere industrialisatie in Nederland. Men zou echter de stelling kunnen poneren, dat welke deze betekenis ook zij, de kunststoffen door hun veelzijdige toepassingsmogelijkheden in grote delen van de Nederlandse industrie een activerend invloed hebben gehad en nog steeds hebben, doordat ze aanleiding geven tot het onderzoeken van nieuwe mogelijkheden en methoden. Ook is het zeker, dat voor de Nederlandse chemische industrie, die nog geheel in opkomst is, juist de expansie op kunststoffengebied zeer aantrekkelijk is.

Waar bij de industrialisatie steeds twee motieven voorop staan, nl. uitbreiding van de werkgelegenheid en verbetering van de betalingsbalans, moge hierover nog iets worden opgemerkt.

In de tweede industrialisatienota wordt een specificatie gegeven van de omzetten en de personeelssterkte in de chemische industrie in 1949. Deze specificatie, gebaseerd op cijfers van het C.B.S., vermeldt o.a. 26 fabrieken van kunststoffen met een personeelssterkte van 1.614 en een omzet van f 21.908.000. Deze cijfers betreffen bedrijven met meer dan 10 man personeel, die door het C.B.S. bij de chemische industrie worden ingedeeld. Verder zijn dat bedrijven, die betrokken zijn bij geheel verschillende stadia van fabricage en verwerking.

In de statistiek zijn echter niet begrepen de kunststoffenverwerking in bedrijven, die niet bij de chemische industrie zijn ingedeeld, zoals bijv. de electrotechnische industrie, die alleen reeds in 1949 een grotere omzet zal hebben gehad in kunststoffen dan het hierboven genoemde bedrag.

De uitbreiding van de werkgelegenheid ten gevolge van de ontplooiing van de kunststoffensector, in de kunststofgrondstoffenproductie, kunststoffenproductie, kunststofverwerking en de research op kunststoffengebied, zal als de verschillende nog niet geheel uitgevoerde plannen verwezenlijkt zijn toch wel gesteld mogen worden op een toeneming met enige duizenden arbeidsplaatsen.

Een in dit verband niet onbelangrijk ervaringsfeit moge

nog worden gereleveerd. Het blijkt steeds weer, in het buitenland en ook in Nederland, dat evenals de kunststoffenproductie ten eerste door de productie van grondstoffen in het eigen land gestimuleerd wordt, het de ontwikkeling van de verwerking van bepaalde kunststoffen bijkomende ten goede komt, wanneer de betreffende kunststoffen in het eigen land worden gefabriceerd. Wat dit betreft kan de kunststofverwerking in Nederland nog voor belangrijke uitbreiding vatbaar worden geacht.

Over de invloed van de kunststoffensector op de betalingsbalans kan vooralsnog slechts zeer globaal iets worden gezegd. We kunnen hierbij afzonderlijk beschouwen: 1. grondstoffen, 2. kunststoffen, 3. machines en matrijzen, 4. kunststofeindproducten.

ad. 1. Tot dusver heeft zich een belangrijke grondstoffenimport ontwikkeld, waar weinig export tegenover staat. Als de productie van diverse grondstoffen over enige tijd een feit is, is daar wel veel mee gewonnen, maar er zal ook dan nog een aanzienlijk importsaldo zijn.

ad. 2. Er is, resp. zal een voldoende productie in Nederland zijn van polyvinylchloride, phenolperspoeders, lak-kunstharsen, polyamide, kunstharlijmen en kunsthoorn. Daarnaast bestaat echter een vrij belangrijk door invoer te dekken tekort aan andere kunststoffen, zoals hierboven reeds aangegeven. Een importsaldo zal voorlopig noodzakelijk blijven bestaan. Slechts de grote kunststofproducerende landen, de Verenigde Staten, Engeland en Duitsland kunnen een exportsaldo bereiken.

ad. 3. Hoewel zekere initiatieven zijn ontwikkeld op het gebied van de fabricage van kunstharpersen en spuitgietsmachines, zullen de perserijen en spuitgietsbedrijven in het algemeen op invoer van machines blijven aangewezen. Deze bedrijven moeten ook jaarlijks vrij grote bedragen aan nieuwe matrijzen ten koste leggen, waarvan een aanzienlijk deel in het buitenland wordt besteed.

ad. 4. Terwijl enigszins nauwkeurige schattingen voor de importsaldi 1 tot en met 3 nog mogelijk schijnen, zal het zeer moeilijk zijn voor de kunststofeindproducten een deviezenbalans op te maken. Men zou nl. niet alleen rekening dienen te houden met de volslagen kunststofartikelen, maar ook met de in- en uitvoer van artikelen, waarin kunststofonderdelen zijn verwerkt, zoals radio's, telefoons, automobielen enz. Tevens zou men rekening moeten houden met de besparing, die vervanging van andere materialen door kunststoffen opleveren, zoals de vervanging van metalen pijpen door plasticbuizen, bij de aanleg van water-, gas- en electriciteitsleidingen.

Een kwantitatieve studie van het effect van de kunststoffensector op de werkgelegenheid en de betalingsbalans zal vrijwel zeker aantonen, dat een verdere voorspoedige groei van deze sector bepaald wenselijk is. Beziet men daarnaast de kunststoffensector in verband met de overige Nederlandse industrie, dan is het aanstonds duidelijk, ook zonder een dergelijke studie, dat voor tal van industrieën een vooruitstrevende en verantwoorde toepassing van kunststofproducten of van kunststofonderdelen mede bepaalt, in hoeverre men het elders reeds bereikte technische niveau ook hier te lande kan realiseren.

Delft.

H. F. J. FREUTEL, chem. drs.

Actieve of starre beleggingspolitiek?

Dit vraagstuk schijnt voor de meestde beleggers eigenlijk niet te bestaan of zij hebben het opgelost op een wijze, die meer met hun gemakzucht dan met hun belangén strookt. Zij kiezen — laten wij van de meest gunstige suppositie uitgaan — hun beleggingsobjecten met veel zorg, kennen en passen daarbij zelfs toe het ook door hen als

gezond erkende beginsel van risicosselectie, doch trekken zich dan zelfvoldaan weinig van de verdere houding van hun uitverkorenen aan. De particulier bepaalt zich er toe ééns per jaar zijn geweten grondig financieel te onderzoeken voor de fiscale biecht — de institutionele belegger voor het opmaken van zijn balans —, om beiden dan

terloops de juistheid van hun keuze aan de werkelijkheid te toetsen en meestal tot de conclusie te komen, dat effecten toch maar ondankbare pleegkinderen zijn, zelfs knaagdieren aan een vermogen kunnen worden.

Nu is deze starheid verklaarbaar ten aanzien van bepaalde vermogensbestanddelen, bij vast goed, hypotheeken en onderhandse leningen heeft de geldgever in doorsnee weinig bewegingsvrijheid voor zich kunnen reserveren. Maar hij miskent wel volkomen de karakteristieke en zeer waardevolle eigenschap van effecten, als hij ook tegenover deze belegging een allermint opgedrongen lijdzaamheid betracht, terwijl hij toch geregeld in de gelegenheid is zich omtrent hun geldswaarde te oriënteren en wijzigingen in de samenstelling aan te brengen. Juist dit stereotiepe voordeel van een vaak zo belangrijk deel van het vermogen gaat voor de meeste beleggers totaal onbenut verloren.

Hij beroept zich op, verschuilt zich achter de bij de opbouw van zijn effectenportefeuille toegepaste risicoselectie, welke zeker een allereerste voorwaarde vormt voor een bewust en verantwoord beheer en waarbij wij veronderstellen, dat hij zich ook rekenschap heeft gegeven hoeveel risico in totaal werd geïnvesteerd en of dit binnen een redelijke begrenzing bleef. Doch hij overschat haar nivelerende werking volkomen als hij denkt door het projecteren en volgen van zo'n schema zich voor de toekomst te hebben veilig gesteld tegenover ernstige kapitaalsverliezen.

Beleggen betekent niet en kan nooit betekenen het slaafs volgen van een vast en onveranderlijk schema, het bij voorbaat knevelen van zijn bewegingsvrijheid en zich vastklampen aan bepaalde investeringsrichtingen. Deze zienswijze wordt ook gedeeld door onze meest prominente beleggingstrusts, als zij een vrijheid van handelen voor zich opeisen (Int. Belegging, Int. Beleggings Unie, Rotterd. Beleggings-Cons.). Hun beheerders vielen niet in de ernstige structurele fout zich tevoren aan een vast beleggingsprogramma te binden. Men kan immers bij risicoselectie slechts uitgaan van de gegevens, die een *momentopname* opleveren, doch daarin nimmer verwerken het onbegrensde terrein van mogelijkheden, waarvan sommige plotseling werkelijkheid worden (recent voorbeeld: het rijke Nederland wordt straatarm).

„Gouverner c'est prévoir”, maar dan ook vooruit *blijven* zien! De belegger, die alleen maar oog heeft voor de feiten van een bepaald ogenblik, legt onverbiddeijk de kiem voor een reeks van teleurstellingen. En deze houding moet hem zelfs noodlottig worden, als hij daaraan vastkoppelt een starre vasthoudendheid aan hetgeen hij eens als deugdelijk beleggingsobject heeft gekozen. Een blijvend toezicht, een permanente waakzaamheid blijft geboden. Zo zal de belegger zich wel degelijk op gezette tijden rekenschap hebben te geven van de aard van zijn risico's, of sommige zijn afgevallen, andere zijn toetgetreden.

Afgezien van de vele voorbeelden uit de geschiedenis van deze eeuw, die zelfs tal van schuldbrieven van eens machtige en credietwaardige Staten in de portefeuilles van hun vasthoudende beleggers tot volslagen scheurpapier heeft gemaakt, heeft het ook in de laatste jaren niet aan nieuwe bijdragen ontbroken. Zag bijv. de Nederlandse belegger, die zijn belangen bij Nederlands-Indië, als voornaamste draagvlak voor onze volkswelvaart, destijds keurig verdeelde over de meest gedifferentieerde bedrijfstakken van het Indische zakenleven, niet plotseling al die specifieke bedrijfsrisico's overschaduwde door het éne grote risico, hoe de nieuwe Indonesische Republiek zich zou ontwikkelen, of zij rust en orde zou weten te handhaven en van gezonde beginselen bij de financiering van haar opbouw zou uitgaan? Zijn vermeende risico-beperving heeft zich opgelost in een risico-accumulatie.

Sommigen schijnen te denken, dat minder waakzaamheid geboden is, als men zich maar eenkennig houdt, dicht bij huis blijft, monetaire gevaren negeert en zich alleen

bepaalt tot binnenlandse vaste-rentedragende fondsen. Doch ook een schaakbord met enkel obligaties, pandbrieven en preferente aandelen vraagt voor de juiste zetten meer technische kennis en ervaring dan de doorsneebelegger kan opbrengen. De invloed van bijv. een renteontwikkeling op de kapitaalmarkt schijnen weinigen zich in haar juiste omvang en grote betekenis te kunnen realiseren, gezien het feit, hoe traag op duidelijke aanwijzingen en feiten wordt gereageerd.

De redelijk verwachte rentestijging na de laatste wereldoorlog werd kunstmatig door de Overheid afgeremd. Uit de eerste grote geldruimte verwachtte zij een flinke kapitaalvorming, voldoende om ons land na het wegvallen der Amerikaanse hulp in staat te stellen zijn levensstandaard te handhaven, en zij projecteerde in afwachting een rentepolitiek van goedkoop geld. Deze sterft bij de stijgende kapitaalsbehoeften naast een opdrogend kapitaalreservoir, thans haar natuurlijke dood en niemand kan zeggen op welk niveau de rentevoet een rustpunt zal vinden.

In dit voorjaar wees de manometer op de verschillende sectoren van onze kapitaalmarkt onmiskenbaar in de richting van een hogere rentestandaard, waarbij men in het algemeen veel te weinig aandacht schenkt aan de hypotheekmarkt, waar bijv. in dit eerste halfjaar toch rond f 453 mln hypotheeken op landelijke eigendommen en gebouwen nieuw werden ingeschreven, buiten crediet-, trusthypotheeken en scheepsverbanden. In tegenstelling tot de dagelijks sprekende obligatiemarkt met haar rentegammaomrastering en de ruggesteun van bepaalde fiscale faciliteiten geeft de zwijgzame hypotheekmarkt door de volkomen bewegingsvrijheid van haar bezoekers thans een juister beeld van de verhouding tussen vraag en aanbod van kapitaal.

Wat is logischer dan dat de belegger, die behoort te weten dat renteverhoging automatisch medebrengt een geleidelijke koersdaling van zijn vaste-rentedragende fondsen, zijn portefeuille doorloopt om zoveel mogelijk naar kortlopende investeringen over te stappen?

Op welke wijze een dergelijke eenvoudige beheersdaad beloofd wordt en hoe kortzichtig een belegger handelt, die krampachtig zijn fondsen blijft vasthouden, toont de volgende koersvorming aan van een willekeurig aantal fondsen, gezien over een half jaar:

	1 Maart 1951 pCt	3 September 1951 pCt
3 1/4 pCt Nederland 1948 p. 1998	95 3/4	81 7/8
3-3 1/2 „ Nederland 1947 p. 1987	96 7/8	80 3/8
3 „ „ Inschr. Grootboek 1946 p. 1982 ..	94 3/8	82 1/16
3 1/2 „ „ Rotterdam 1937 VI p. 1987	100 1/16	89
3 1/4 „ „ Fr. Gron. Hypotheekbank	96	82 3/4
3 „ „ Westl. Hypbk Serie AB/AC	91	79 3/4
3 1/2 „ „ Wilton-Fijenoord p. 1975	101 1/4	87
3 1/2 „ „ Laan v. Meerderv. p. 1987	100	87 1/2
3 1/2 „ „ Nat. Grondbezit 1942/3	95 1/8	81 3/8
3 1/2 „ „ Ned. Grondbriefbank	100	75 1/2
3 1/2 „ „ pref. aand. Herstelbank	94 1/4	76
4 „ „ pref. aand. Unilever	101	85 7/8
6 „ „ pref. aand. Philips' Gloeil.	169	127
3 „ „ 's-Gravenhage 1937 I p. 1956	99 1/2	98 1/2
3 „ „ Gem. Groningen 1938 p. 1959	99 1/2	95 1/2
3 „ „ Bk v. Ned. Gem. 1938 p. 1956	99 3/8	97 1/8
3 1/2 „ „ Amst. Ballast p. 1954	100 1/4	98 3/8
4 „ „ Int. Stand. El. Corp. p. 1953	100	99

Wij gaan hierbij nog van een ongunstige suppositie uit. Want feitelijk dient een voorzichtige belegger — zij het dan ten koste van wat rente — ter beperking van geldswaardeschommelingen de duur van zijn investeringen zoveel mogelijk te regelen naar de hoogte van de rentevoet. In tijden van een relatief lage of van een opkruipende rente moet aan belegging met *korte* looptijd de voorkeur worden gegeven boven die op lange termijn, om niet de kans te lopen, dat men door de lange levensduur van zijn fonds bij het verankeren van de rentevoet op een hoger niveau

— volgens de beurs als waardemeter — een deel van zijn hoofdsom ziet verloren gaan. Terwijl het jaar 1939 hieraan reeds herinnerde, komt 1951 deze harde waarheid weer eens in het geheugen van de belegger roepen.

Het is zodoende niet zonder reden, dat de institutionele beleggers zoveel belang stellen in de hypotheekmarkt bij een lage kapitaalrente: geen balansverliezen en de mogelijkheid de bedongen rente om de 5 jaren te doen aanpassen aan de dan geldende. Afgezien van het feit, dat de Minister van Financiën hen ééns verweende met 5-jarige 3½ pCt schatkistbiljetten, kunnen zij verder bevrediging vinden voor hun juiste beleggingspolitiek op de markt van onderhandse leningen, van kasgeldleningen, bij het Grootboek Den Haag, in aankoop van 2 3/4 pCt Belastingcertificaten, of op de geldmarkt, waar naast schatkistpromessen ook drie- en vijfjarige biljetten worden verhandeld.

Mochten op een bepaald moment — ondanks deze ruime keuze — zich niet voldoende mogelijkheden openen voor investeringen op korte termijn, dan willen wij er in dit verband op wijzen, dat ook het tijdelijk aanhouden van geldsaldi wel degelijk als een beheersdaad erkend moet worden. Een goede belegging, die volkomen in een vermogensstructuur past (dus niet enkel objectief goed is), zal zich niet steeds en juist aandienen op het ogenblik, dat men geld ter beschikking heeft. Het is nog altijd beter tijdelijk *niet* te beleggen dan verkeerd te beleggen; rentederving speelt daarbij een zeer ondergeschikte rol en zal stellig ruimschoots vergoed worden door het resultaat ener doordachte keuze.

Sommigen zullen achteraf schouderophalend beweren, dat deze nadelige koersverschillen slechts boekverliezen zijn en nog geen kapitaalsverliezen vormen, omdat zij deze gedeprecieerde fondsen dan maar tot hun affossing aanhouden. Op deze uitvlucht valt wel iets af te dingen. Vooreerst kan dit niet gelden tegenover effecten, die geen vaste affossingsdatum kennen (perpetuele schulden en preferente aandelen). Maar verder raakt bij deze oplossing dit deel van het fondsenvermogen voor de eigenaar bevroren met alle daaraan verbonden nadelen; men onttrekt het juist zijn meest attractieve eigenschap van gemakkelijke vervangbaarheid. Tenslotte is het zeer de vraag, of men deze houding tientallen jaren en onder alle omstandigheden zal kunnen volhouden en niet tot realisatie gedwongen zal worden. Wij denken aan de ervaringen van beleggers in Duitsland, Frankrijk, België. Bij het vinden van dit doekje voor het bloeden zal men toch moeten erkennen, dat men heel wat verstandiger handelt met dergelijke boekverliezen te vermijden.

Beleggen is en blijft een continuproces, om de doodeenvoudige reden, dat onze belangen deel uitmaken van een immer veranderende samenleving, waarbij geldnemers zowel bij aandelen als schuldbrieven onderhevig zijn aan sterk wisselende en daardoor vaak ingrijpende conjunctuurwendingen. Logisch dwingen deze zodoende ook tot een geregeld herexamineren van actuele economische tendenties en politieke lijnen, teneinde zijn beheersdaden daarnaar te regelen of te herzien met de geringst mogelijke mutatie. Mag enerzijds zeker aan de vermogensstructuur geen afbreuk worden gedaan door willekeurige en plotselinge wijzigingen in richtlijnen, anderzijds *eist* de voorzichtigheid, dat deze lijnen aanstonds worden verlaten zodra nieuwe situaties verandering in werkwijze en opzet duidelijk voorschrijven. Het economisch leven is gelijk aan een bewegende golf, waarin men voor zijn vermogen evenwicht moet *blijven* zoeken.

In dit licht bezien verliezen discussies, of aandelenbelegging te prefereren valt boven een investering in vastrentedragende fondsen, veel van haar waarde. Als immers voor- en tegenstander van elke richting komt aandragen met een hem passende koersontwikkeling, gaan beiden

daarbij uit van een roerloos stilzitten over een reeks van jaren, van een weinig vleiende toestand van versuffing bij de eigenaar.

Effecten vormen, als men hun eisen kent, een zeer dankbare belegging. Maar wie zijn fondsen keurig in een kamperkist opbergt, heeft zich ten aanzien van dit deel van zijn vermogen een hoorn van overvloedige ergernis gekocht.

Er kan in deze dynamische tijden niet langer sprake zijn van een probleem, of een actieve dan wel een starre beleggingspolitiek moet worden gevolgd. Beleggingsbeheer — wil dit bewust en verantwoord heten — behoort *actief* te zijn. Dit hebben geen grauwe theorieën, maar de nuchtere *feiten* nu toch wel voldoende uitgewezen.

Amsterdam.

Dr FELIX WESTERWOUDT.

AANTEKENING

Een „waardevaste” emissie

Kooperativa Förbundet, de machtige Zweedse Coöperatie, zal in Februari 1952 een zgn. „waardevaste” emissie van 40 tot 100 mln Zweedse kronen (ca f 30 à 75 mln) aan de markt brengen.

De lening zal worden aangewend voor rationalisatie en reorganisatie, o.a. met het oog op de zelfbedieningswinkels, en heeft een looptijd van 20 jaar. De rente bedraagt 3 pCt.

Het doel van deze lening is; de credietverleners een zekere compensatie te waarborgen met het oog op eventuele geldswaardedaling.

Indien nl. de geldswaarde in 1972 gedaald is t.o.v. 1952, worden de credietgevers hierdoor niet getroffen, daar zij boven het nominale bedrag een compensatiebedrag krijgen uitbetaald in overeenstemming met de waardedaling van het geld.

De grens voor deze compensatie is gesteld op 50 pCt van het nominale bedrag en indien de lening van de zijde der credietverleners wordt opgezegd vóór 31 Januari 1972 wordt slechts het nominale bedrag uitbetaald.

Berekening der geldswaardedaling zal in eerste instantie geschieden aan de hand van het indexcijfer voor de kosten van levensonderhoud. Bij eventueel falen hiervan zal een commissie van 5 personen uit de verschillende sectoren van het economisch leven de grootte der geldswaardeverandering bepalen.

Dat er zo'n groot verschil is tussen het laagste en het hoogste bedrag der lening vindt zijn oorzaak in het feit, dat de leningen van 1943 en 1947 (samen 61,5 mln Zw. kr.) kunnen worden ingewisseld tegen deelneming in de nieuwe waardevaste lening. Deze laatste wordt uitgegeven in waarden van 100, 500, 1.000 en 5.000 Zw. kr.

Om het eventueel uit te betalen compensatiebedrag te dekken wordt ieder jaar 2,5 mln Zw. kr. afgeschreven.

Het Zweedse coöperatieve „concern”, dat in het verleden reeds vele trusts en andere monopolies heeft ten onder gebracht, geeft met deze lening te kennen, dat het weinig vertrouwen stelt in de monetaire autoriteiten; immers, het gaat rekening houden met een waardedaling der Zweedse kroon van gemiddeld 2½ pCt per jaar, getuige de maximumgrens der compensatie ad 50 pCt van het nominale bedrag over 20 jaar (= 2½ pCt per jaar) en het dekkingspercentage (2½ mln kr. per jaar op een lening van maximaal 100 mln Zw. kr. = 2½ pCt).

De interesse voor deze lening is groot, zowel van de zijde der institutionele beleggers als van de zijde der particulieren, getuige het feit, dat nog vóór de verspreiding

der lijsten was afgelopen, reeds voor 5 mln Zw. kr. was ingetekend.

Kooperativa Förbundet tracht door middel van deze lening niet alleen het benodigde kapitaal te verkrijgen en de monetaire autoriteiten in zekere mate te dwingen orde op zaken te stellen, doch wil tevens weer „zin” geven aan het begrip „sparen”.

Het is toch zo dat, wanneer men reeds van te voren met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kan verwachten, dat men, indien men hic et nunc een geldsom van een bepaalde huidige waarde uitleent, te zijner tijd hetzelfde nominale bedrag, maar van lagere waarde, terugkrijgt, de procedure van het „sparen” vrij zinloos wordt, zodat het niet verwonderlijk genoemd kan worden, dat men in onze tijd zoveel hoort en leest over de daling der spaarzin, inzonderheid op lange termijn.

Is het bovendien sociaal gezien niet onrechtvaardig, dat bij devaluatie of inflatie een bepaalde categorie in zekere zin door de rest der maatschappij wordt „bestolen”, daar men in de goederensfeer geen verlies lijdt, maar de crediteur de „dupe” wordt? Devaluatie wordt niet voor niets wel genoemd een demon van dezelfde klasse als een oorlog.

Maar, indien men eenmaal tot de conclusie zal zijn gekomen, dat men, wanneer men op een zeker moment een bepaalde „waarde” leent, niet alleen verplicht is de bedongen rente te betalen, maar ook te zijner tijd dezelfde „waarde” zal moeten aflossen, wat zouden dan de consequenties zijn, die hieraan verbonden zijn?

Het gaat dus om de praktische betekenis van deze unieke lening en een algemene doorvoering daarvan, wanneer men eenmaal overtuigd is van de rechtvaardigheid van dit terugbetalingsprincipe, aangenomen dat bij eventuele deflatie het omgekeerde zal plaatsvinden.

Zal deze vorm een afdoende rem op de geldschepping van de zijde van de Overheid opleveren, indien deze bij haar leningen aan de voorwaarde van „waardevastheid” is gebonden? Al haar oude schulden zullen immers toenemen bij geldswaardedaling!

Welke invloed zal deze vorm van credietverlening hebben op de besparingen, als deze weer zin krijgen en daarmee op de consumptie, de investeringen, het inkomen, de betalingsbalans en het monetair evenwicht? Zullen de via inflatie geforceerde besparingen dan nog noodzakelijk zijn? Wordt op deze manier een „vaste waarde” gecreëerd naast het niet waarde vaste betalingsmiddel, of zal de lang nagestreefde vaste geldswaarde hiervan in zekere mate een gevolg zijn?

Wat wordt in deze situatie het nut van het scheppen van een budget-tekort door de Overheid, gezien in het licht van de injectietheorie van Keynes?

Het feit, dat men het in Zweden heeft aangedurfd een emissie onder de voorwaarde van waardevastheid te gaan plaatsen en dat voor een zo groot bedrag, bewijst, dat het principe geen utopie is en moet ons toch wel dwingen de consequenties van een eventuele algemene doorvoering van dit principe onder ogen te zien en de serie kettingproblemen, die daarmee inhaerent zijn, te analyseren.

¹s-Gravenhage.

Drs J. v. d. MEULEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De disconto's op de geldmarkt bleven ook gedurende de verslagweek op het lage peil der laatste maanden gehandhaafd, met dien verstande, dat bij sommige termijnen het woord „laten” aangaf, dat er wel enig aanbod was.

De toevloeiing van deviezen, momenteel een der belangrijkste geldverruimende factoren, gaat gestadig voort. Per 3 December vertoonde de Nederlandse deviezenvoorraad zelfs een recordhoogte voor het jaar 1951. De

grote behoefte aan chartaal geld in verband met de feestdagen was echter oorzaak, dat deze middelen ditmaal niet bij de banken beschikbaar bleven ter belegging in schatkistpapier, doch dat zij via hun toonbanken snel in de biljettencirculatie werden geabsorbeerd. De laatste nam hierdoor in de week van 26 November-3 December met niet minder dan f 65 mln toe. Zelfs moesten de banken voor dit doel hun saldo's bij de Centrale Bank in deze periode met f 22 mln inkrimpen.

De kapitaalmarkt.

Het algemene koersniveau op de aandelenmarkt bleef gedurende de verslagweek blijkens onderstaande indexcijfers onveranderd. De emissie Lever Bros, waarop de inschrijving gedurende de afgelopen week plaatsvond, was in zoverre een succes, dat het gevraagde bedrag vermoedelijk grotendeels door het beleggend publiek — m.a.w. niet door de beroepshandel — werd volgetekend en dat de claimprijs gedurende de laatste dagen van verhandeling een maximum bereikte. Men meent te weten, dat de contante middelen, welke op 10 Januari 1952 voor de betaling dezer stukken zullen moeten worden gefourneerd, reeds thans grotendeels aanwezig zijn. Dit zou dan betekenen, dat uit dezen hoofde in de komende maand geen grote verkoopdruk meer op de effectenmarkt zou zijn te verwachten.

Men krijgt de indruk, dat de omvang der obligatie-emissies de laatste tijd zo groot is geweest, dat bij die lagen beleggers, die nog wat van hun kruut droog hadden gehouden, de voorraad daarvan langzamerhand vershoten is. De 4½ pCt electriciteitsleningen trekken nog wel — zij het verminderende — belangstelling, waarschijnlijk vnl. bij institutionele beleggers. Het nieuwe project van gedeeltelijk renteloze leningen, een gemeentelijk lokaas om rijksbelasting te ontgaan, blijkt echter, hetzij bij gebrek aan belangstelling, hetzij bij gebrek aan contanten, bij de particuliere beleggers weinig succes te hebben. Een dergelijke lening van Arnhem mislukte, nadat de eersteling uit Vlaardingen vorige week ook slechts gedeeltelijk was geslaagd.

Een erkenning, dat ook van regeringszijde voor de eerstkomende jaren niet meer met een terugkeer van het goedkope geld wordt gerekend, is te zien in een verhoging van de rentevergoeding door de Rijkspostspaarbank van 2,28 tot 2,40 pCt per 1 Januari a.s.; een verandering van deze rente toch, hoe fractioneel ook, wordt immers betrekkelijk zelden en slechts na ministerieel overleg doorgevoerd.

	30 Nov. 1951	7 Dec. 1951
Aand. indexcijfers.		
Algemeen	144,3	144,3
Industrie	205,3	206,1
Scheepvaart	173,9	172,4
Banken	120,8	121,8
Indon. aandelen	46,6	45,8
Aandelen.		
A.K.U.	162	162½
Philips	167¾	166½
Unilever	179¾	180
H.A.L.	182	181½
Amsterdam Rubber	93½	93½
H.V.A.	103¾	100¾
Kon. Petroleum	283	287
Staatsobligaties.		
2½ pCt N.W.S.	70¾	70¾
3-3½ pCt 1947	85 ¹¹ / ₁₆	85 ⁵ / ₈
3 pCt Invest. certif.	87 ¹³ / ₁₆	87 ¹¹ / ₁₆
3½ pCt 1951	93	93
3 pCt Dollarlening	94½	96

J. C. B.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening courant
5 Nov. '51	1.201.316	908.138	8.480	293.335	222.076
12 Nov. '51	1.201.432	980.900	5.822	306.623	220.338
19 Nov. '51	1.201.449	819.305	6.484	297.077	219.807
26 Nov. '51	1.201.042	889.428	7.143	289.898	220.975
3 Dec. '51	1.201.132	941.344	7.511	283.077	204.361
10 Dec. '51	1.200.732	999.840	8.056	281.109	202.358

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalings-accorden	Anderen saldi van niet-inge-zeten
5 Nov. '51	2.844.175	2.286.035	44.342	1.745.366	231.058	113.622
12 Nov. '51	2.806.237	2.340.529	39.170	1.745.366	234.106	113.570
19 Nov. '51	2.807.007	2.299.490	40.902	1.745.366	209.662	113.238
26 Nov. '51	2.843.312	2.325.305	46.664	1.745.362	226.143	113.469
3 Dec. '51	2.908.654	2.296.239	25.612	1.762.343	244.622	113.726
10 Dec. '51	2.843.001	2.399.097	97.919	1.762.343	260.076	113.736

INTERIM-PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND ¹⁾ 2).

(1949 = 100)

	15 Oct. 1950	15 Nov. 1950	15 Dec. 1950	15 Jan. 1951	15 Febr. 1951	15 Mrt 1951	16 Apr. 1951	15 Mei 1951	15 Juni 1951	16 Juli 1951	15 Aug. 1951	15 Sept. 1951	15 Oct. 1951 ³⁾
Totaal	113	113	113	113	115	117	122	122	121	122	121	121	122
Voedingsmiddelen	113	113	112	113	112	113	122	124	123	127	124	124	125
Kleding	121	122	124	128	137	143	146	142	138	134	131	129	127
Schoeisel	117	119	120	127	137	141	147	143	141	139	137	133	131
Reiniging	102	102	102	102	106	107	115	115	117	118	118	117	117
Woninginr. en huisraad	117	118	118	122	127	133	138	136	135	132	131	128	126
Over. groepen, incl. huur	110	110	110	107	108	109	113	112	113	113	114	115	115
Huur	100	100	100	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115

¹⁾ Volgens huishoudrekeningen over 1949 van geschoolde arbeiders, voor-jeden, lagere kantoorbedienden en ambtenaren, met in 1949 een bruto-week-loon van f 50 tot f 60 per week; met een gemiddelde gezinsgrootte van 4 en voorts wonende in de middelgrote en kleine steden van ons land.

²⁾ Prijzen waargenomen in de gemeenten Groningen, Enschede, Arnhem, Utrecht, Zaandam, Tilburg, Dongen, Eindhoven en Heerlen.

³⁾ Voorlopige gegevens.

EMISSIES IN 1951

(Reële bedragen in duizenden guldens).

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Uit omzetting van andere beleggingen en geblokkeerd te goed	Nieuw geld
Januari	2.752	6.347	9.099	—	102	8.997
Februari	133.726	4.191	137.917	—	158	137.759
Maart	15.728	14.854	30.582	—	165	30.417
April	211.659	14.364	226.023	—	278	225.745
Mei	1.722	7.307	9.029	7	544	8.478
Juni	833	2.198	3.031	—	164	2.867
Juli	10.009	101.830	111.839	—	149	111.690
Augustus	—	—	—	—	—	—
September	3.100	110	3.210	—	100	3.110

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN JULI, AUGUSTUS EN SEPTEMBER 1951.

(Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt).

Naam	Bedrag (nominiaal)	Koers	Bedrag (reël)	Rentevoet	Looptijd	Naam	Bedrag (nominiaal)	Koers	Bedrag (reël)	Rentevoet	Looptijd
Juli.											
Obligaties.											
<i>Overheid:</i>											
Investeringscertificaten	149	100	149	3	17 ¹⁾	N.V. Houthandel v/h G. Alberts Lzn en Co., Middelburg	630	107 ²⁾	677		
Gemeente Haarlem	4.000	100	4.000	4	25 ³⁾	N.V. Twentsche Overzee Handel Maatschappij, Enschede	1.050	110	1.155		
Gemeente Tietjerksteradeel	210	100	210	4	30 ³⁾	N.V. Tricotage Ateliers Treebeck, Brunssum	48	105	50		
Provincie Zuid-Holland	5.000	100	5.000	4	25 ³⁾						
<i>Particulieren:</i>						Augustus.	geen emissies				
Inrichting van Diakonessen in Nederland, Utrecht	400	100	400	4	10 ²⁾	September.					
„Zonnegloren”, Chr. Ver. tot Stichting en Exploitatie van Sanatoria voor lijders aan Tuberculose, Utrecht	250	100	250	4	25 ¹⁾	Obligaties.					
						<i>Overheid:</i>					
Aandelen.						Investeringscertificaten	100	100	100	3	17 ¹⁾
Koninklijke Fabriek Inventum, De Bilt	161	200	321			<i>Particulieren:</i>					
N.V. Gemeenschappelijk Bezit van Aandelen Philips' Gloeilampenfabrieken, Eindhoven						N.V. Intercommunale Waterleiding Gebied Leeuwarden	1.000	100	1.000	4	25 ²⁾
(6 pCt cum. pref. winstd. aand.)	30.000	100	30.000			Coöperatie Ver. U.A. Centrale der Nederlandse Verbruikscoöperaties, Rotterdam	2.000 ²⁾	100	2.000	4	20 ²⁾
(gewone aandelen)	69.627	100	69.627								
						Aandelen.					
						N.V. Oud-Beijerlandsche Hoogdruk Waterleiding Maatschappij, Oud-Beijerland	110 ¹⁾	100	110		

¹⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing ten allen tijde toegestaan.

²⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

³⁾ Waarvan reeds geplaatst op inschrijvingsvoorwaarden f 1.400.000.

⁴⁾ Waarvan reeds onderhands geplaatst op inschrijvingsvoorwaarden f 10.000.

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt-, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	542.245	348.235	55.201
7 Nov. '51	1.060.171	290.470	500.596	788.755	1.088.909
14 Nov. '51	1.437.878	290.482	514.674	707.128	1.150.940
21 Nov. '51	1.437.878	300.644	503.033	721.313	1.148.643
28 Nov. '51	1.437.902	312.317	561.987	575.642	1.220.885

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitenlandse passiva	Rekening courant saldi			Van anderen
			Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp		
31 Mrt '47	453.816	268.697	—	—	895.911	
7 Nov. '51	2.937.188	282.604	—	—	731.525	
14 Nov. '51	2.972.016	284.874	—	—	746.462	
21 Nov. '51	2.981.739	267.772	—	—	800.540	
28 Nov. '51	2.959.472	277.700	—	—	812.510	

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979
 Muntbiljettencirculatie per 7 Nov. 1951 f 338.954.254
 Muntbiljettencirculatie per 14 Nov. 1951 f 344.928.432,50
 Muntbiljettencirculatie per 21 Nov. 1951 f 344.784.497
 Muntbiljettencirculatie per 28 Nov. 1951 f 345.040.072,50

vacatures

Vooraanstaande Bankinstelling, wier activiteiten voornamelijk op het buitenland zijn gericht, zoekt een

EERSTERANGS KRACHT,

voorbested om na een periode van voorbereiding te worden opgenomen in de leiding van hare buitenlandse vestigingen met standplaats buiten Nederland.

Gegadigden zullen moeten beschikken over zeer uitgebreide, liefst ook internationale ervaring op bankgebied en reeds grotere verantwoordelijkheid moeten hebben gedragen. Volledige beheersing van de moderne talen is noodzakelijk. Leef-tijd bij voorkeur rond 40 jaar.

Voor beheerste, doch dynamische figuur met duidelijke leiderscapaciteiten zeer goede vooruitzichten aanwezig.

Brieven, welke strikt vertrouwelijk behandeld zullen worden, te richten onder no. ZC 2599 aan Adv. Bureau De Bussy, Rokin 60, Amsterdam-C.

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten" de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

PTT

STAATSBEDRIJF DER PTT

Afdeling Organisatie en Efficiency

heeft gelegenheid tot plaatsing van

organisatie-deskundigen

Brieven met volledige inlichtingen betr. opleiding en ervaring te richten aan de Hoofdafdeling Financiële Diensten, Bureel K, Kortenaerkade 11, 's-Gravenhage.

diversen

RIETSUIKERFABRIEK
TE KOOP

op Java-Indonesia; capac. ca. 14000 qt. riet per etmaal, jaarproductie 12—14.000 tons witte suiker.

Gehele object bestaande uit fabrieksgebouwen met installatie en laboratorium, pakhuizen voor opslag van materialen en suiker, kantoorgebouw, een groot aantal woonhuizen voor staf en lager personeel, vaste en losse railbanen en rollend materieel, bestaande uit locomotieven en lorries etc. etc.

Inlichtingen en biedingen op het gehele object of gedeelten daarvan bij de N.V. Maatschappij tot Exploitatie der Cultuurondernemingen van E. Moormann & Co., Keizersgracht 347, Amsterdam-C., Holland. Tel. 39168.

ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.
Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland 26,— per jaar, voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures" en „Beschikbare krachten" f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs.